

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (negyedik tanács)

2006. szeptember 27.*

A T-44/02. OP., T-54/02. OP., T-56/02. OP., T-60/02. OP., és T-61/02. OP. sz. egyesített ügyekben,

a **Dresdner Bank AG** (székhelye: Frankfurt-am-Main [Németország], képviselik: M. Hirsch és W. Bosch ügyvédek),

a **Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG**, korábban Vereins- und Westbank AG (székhelye: München [Németország], képviselik kezdetben: J. Schulte, M. Ewen és A. Neus, később: W. Knapp, T. Müller-Ibold és C. Feddersen ügyvédek),

a **Bayerische Hypo- und Vereinsbank AG** (székhelye: München, képviselik kezdetben: W. Knapp, T. Müller-Ibold és B. Bergmann, később: W. Knapp, T. Müller-Ibold és C. Feddersen ügyvédek),

a **DVB Bank AG**, korábban Deutsche Verkehrsbank AG (székhelye: Majnafrankfurt, képviselik: M. Klusmann és F. Wiemer ügyvédek),

* Az eljárás nyelve: német.

a **Commerzbank AG** (székhelye: Frankfurt-am-Main, képviselik: H. Satzky és B. Maassen ügyvédek)

felpereseknek

az **Európai Közösségek Bizottsága** (képviselek: T. Christoforou, A. Nijenhuis és M. Schneider meghatalmazotti minőségben)

alperes ellen

a Bizottság által az Elsőfokú Bíróság által a T-44/02. sz., Dresdner Bank kontra Bizottság (az EBHT-ban nem tették közzé), a T-54/02. sz., Vereins- und Westbank kontra Bizottság (az EBHT-ban nem tették közzé), a T-56/02. sz., Bayerische Hypo- und Vereinsbank kontra Bizottság (EBHT 2004., II-3495.o.), a T-60/02. sz., Deutsche Verkehrsbank kontra Bizottság (az EBHT-ban nem tették közzé), valamint a T-61/02. sz., Commerzbank kontra Bizottság ügyekben (az EBHT-ban nem tették közzé) 2004. október 14-én hozott mulasztási ítéletekkel szembeni ellentmondása tárgyában,

AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁGA (negyedik tanács),

tagjai: H. Legal elnök, P. Lindh és V. Vadapalas bírák,
hivatalvezető: K. Andová tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2006. május 31-i tárgyalásra,

meghozta a következő

Ítéletet

Az eljárás előzményei

- 1 A jelen eljárás az EK-Szerződés 81. cikke alapján megindított eljárással (COMP/E-1/37 919. [korábban 37 391.] sz. ügy – Az euró-övezet pénznemei átváltásának banki költségeiről – Németország [HL 2003., L 15., 1. o.]) kapcsolatos 2001. december 11-i 2003/25/EK bizottsági határozatra (HL 2003., L 15., 1. o., a továbbiakban: a megtámadott határozat) vonatkozik.
- 2 A devizaváltási szolgáltatások között meg kell különböztetni egyfelől a számlapénzek átváltását, másfelől a bankjegyek és pénzermék, azaz a „készpénz átváltását”. Ez utóbbi szolgáltatás, ami jelen eljárás szempontjából az egyedül releváns, további két kategóriára osztható: az egyik a nagykereskedelmi pénzváltási tevékenység, ami lehetővé teszi, hogy a bankok nagy mennyiségű bankjegyet váltsanak át (a továbbiakban: bankközi készpénz átváltási szolgáltatás), a másik pedig a kiskereskedelmi pénzváltási tevékenység, amely a magánszemélyeknek nyújtott, kis mennyiségű bankjegyekre vonatkozó szolgáltatás.
- 3 Az euro bevezetése előtt Németországban a pénzváltási tevékenység díjazásához általában nem kapcsolódott elkülönült számlázás: e szolgáltatások árát az az árfolyam tartalmazta, amelyen a hitelintézetek és a pénzváltó irodák a devizát az ügyfeleiknek eladták vagy tőlük megvették. Vételkor az alkalmazott árfolyam alacsonyabb volt, mint a piaci referencia árfolyam, míg eladáskor magasabb volt annál (a megtámadott határozat (38) preambulumbekézdése). Ezt a piaci referencia árfolyamhoz képesti eltérést a továbbiakban árfolyamrésnek hívjuk.

- 4 1999. elején a Bizottság vizsgálati eljárást indított hét tagállam, nevezetesen Belgium, Németország, Írország, Hollandia, Ausztria, Portugália és Finnország körülbelül 150 bankja, köztük a felperesek ellen. A Bizottság arra gyanakodott, hogy ezek a bankok az 1999. január 1-je – az euro mint közös valuta bevezetése – és 2002. január 1-je – az euro papírpénzként történt bevezetése – közötti átmeneti időszak (a továbbiakban: az átmeneti időszak) tekintetében megállapodtak egymással, hogy az átmeneti időszakban egyes, az euró-övezetben résztvevő tagállamok valutájához rögzítik a pénzváltási tevékenység árát. Ugyan a Bizottság a kezdetben egyetlen ügyszám alatt indított eljárást, vizsgálatát további, a különböző tagállamokban felmerülő kartellek fennállására vonatkozó külön eljárásokat indítva folytatta.

- 5 A Bizottság 1999. február 8-ától kezdve a Szerződés [81.] és [82.] cikkének végrehajtásáról szóló 17. (első) rendelet (HL L 13., 204. o., 1962. február 21.; magyar nyelvű különkiadás 8. fejezet, 1. kötet, 3. o.) 11. cikke alapján kért legfőképpen a pénzváltási szolgáltatások díjazásával kapcsolatos információkat három német bankszövetségtől.

- 6 A Bizottság 1999. február 16-án és 17-én vizsgálatot tartott a Dresdner Bank és a Deutsche Bank Frankfurt-am-Main-i székhelyén.

- 7 1999. október 19-én a Bizottság kérdőívet juttatott el az eurózóna körülbelül 240 bankjához, amelyben – a 17. számú rendelet 11. cikkének megfelelően – az euro bevezetése előtt és után kiszámlázott átváltási jutaléokra vonatkozó adatszolgáltatást kért. Ez a kérdőív 42 német banknak, köztük a megtámadott határozat címzettjeinek is elküldésre került (a megtámadott határozat 22. preambulumbekendése).

- 8 1999. október 20-án és 21-én a Bizottság vizsgálatot tartott GWK Bank hollandiai székhelyén (a továbbiakban: GWK) (a megtámadott határozat (21) preambulumbekendése).

9 A Bizottság 2000. augusztus 3-i és 10-i levelében kifogásközlést küldött a következő bankoknak:

- Commerzbanknak;
- a Deutsche Verkehrsbanknak (DVB);
- a Bayerische Hypo- und Vereinsbanknak (HVB);
- a Reisebanknak;
- a Dresdner Banknak;
- a Vereins- und Westbanknak (VUW);
- a Bayerische Landesbank Girozentrale-nak;
- a SEB Banknak (korábban BfG);
- a Hamburgische Landesbank Girozentrale-nak;
- a Westdeutsche Landesbank Girozentrale-nak (West LB);
- a Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale-nak;
- a GWK-nak és anyavállalatainak, a Fortis NV-nek, a Fortis Services Nederland NV-nek és a Fortis Bank Nederland NV-nek.

- 10 2001. február 1-jén és 2-án a meghallgatási tisztviselő meghallgatta a kifogásközlés címzettjeit.
- 11 2001. december 11-én a Bizottság meghozta a megtámadott határozatot.
- 12 A megtámadott határozat szerint ((2) preambulumbekendés) azok a bankok, amelyek részt vettek 1997. október 15-én a DVB Frankfurt-am-Main-i székhelyén tartott találkozóon (a továbbiakban: az 1997. október 15-i találkozó) megállapodtak abban, hogy az átmeneti időszakban körülbelül 3% jutalékot számítanak fel az euró-övezetbe tartozó bankjegyek adásvétele során.
- 13 E találkozó kezdeményezése a GWK-nak tudható be. A megtámadott határozat megállapítja, hogy a GWK egy 1997. április 29-i találkozó során arra ösztönözte a Reisebankot, hogy kezdjen megbeszéléseket más német bankokkal annak biztosítása céljából, hogy a német központi bank, a Deutsche Bundesbank ne nyújtson ingyenes pénzváltási tevékenységet a fogyasztóknak (a megtámadott határozat (60) és (63)–(68) preambulumbekendése).
- 14 A megtámadott határozat szerint a jogsértés okirati bizonyítékait ((62) preambulumbekendés) a találkozókról és a telefon-megbeszélésekről szóló beszámolók szolgáltatják – így különösen a GWK egyik alkalmazottja által (a továbbiakban: a GWK-beszámoló), valamint a Commerzbank egyik alkalmazottja által (a továbbiakban: a Commerzbank-beszámoló) az 1997. október 15-i találkozókról készített beszámolók –, amelyeket a Bizottság a GWK helyiségeiben folytatott vizsgálat során talált meg.

- 15 A megtámadott határozatban a Bizottság először azt állapította meg, hogy a felek megállapodtak abban, hogy értesítik a Deutsche Bundesbankot, hogy 1999. január 1-jétől kezdődően „az euró-övezet bankjegyeinek átváltását rögzített átváltási árfolyamon végzik és ezért kifejezetten jutalékot fognak felszámítani” (a megtámadott határozat (88) preambulumbekzdése).
- 16 A Bizottság megállapította továbbá (a megtámadott határozat (89) preambulumbekzdése), hogy mivel az 1997. október 15-i találkozó résztvevői nem tudtak megállapodni az egységes díjszabás elvében, „közös célkitűzésként azt rögzítették, hogy az árfolyamrész százalékos jutalékkal helyettesítik oly módon, hogy a pénzváltási tevékenységből származó teljes bevételnek a 90%-át be tudják szedni, ami összesen körülbelül 3%-os jutalék alkalmazását jelenti”. A Commerzbank-beszámoló alapján a Bizottság azt állítja, hogy „az euró-övezet valutáira vonatkozóan megállapodás történt rögzített átváltási árfolyam alkalmazásáról (azaz nem alkalmazzák a vételi és eladási árfolyamot), olyan költséggel, amely százalékosan kifejezett jutalék formájában kerül kiszámításra” (a megtámadott határozat (95) preambulumbekzdése).
- 17 Végül a Bizottság úgy vélte, hogy mind a GWK-, mind a Commerzbank-beszámoló tartalmazott arra vonatkozó megállapodást, hogy a pénzváltási tevékenység díjazása az átváltott összeg százalékában kifejezett jutalék formájában történik. A Commerzbank-beszámoló nem említi a jutalék mértékét, a GWK-beszámoló viszont nagyjából 3%-os összeget említ. Ugyanakkor a Bizottság figyelembe vette azt a tényt, hogy a 2001. február 1-jei és 2-i meghallgatáson a Bayerische Landesbank Girozentrale kijelentette, hogy képviselője, aki részt vett az 1997. október 15-i találkozáson emlékezett arra, hogy „bizonyos bankok egyes képviselői említettek 2 és 4% közötti számokat”, bár ő maga nem emlékezett 3%-os összegre (a megtámadott határozat (96) preambulumbekzdése).
- 18 E tények alapján a Bizottság úgy ítélte meg, hogy „az 1997. október 15-i találkozón részt vett bankok arról állapodtak meg, hogy 1999. január 1-jét követően (bevételeik

90%-ának beszedése érdekében) körülbelül 3%-os összesített jutalékot vezetnek be”, és hogy e megállapodásnak „egyszerre volt célja és hatása a közös piacon belüli verseny korlátozása” (a megtámadott határozat (120) és (128) preambulumbekzdése). Ezt a megállapodást az átmeneti időszakra kötötték (a megtámadott határozat (173) preambulumbekzdése).

- 19 A megtámadott határozat 1. cikke szerint a Commerzbank, a Dresdner Bank, a HVB, a DVB és a VUW megszegték az EK 81. cikkét azzal, hogy „olyan megállapodásban vettek részt, amelynek célja az átmeneti időszak során a) az euró-övezetbe tartozó valutákra vonatkozó pénzváltási tevékenység költségének számlázási módszereinek (azaz egy százalékban kifejezett jutaléknak) és b) e költségek nagyjából 3%-os célösszegben (az árfolyam különbségekből származó bevételeik 90%-ának beszedése érdekében) történő meghatározása volt”.
- 20 Tekintve, hogy olyan súlyos jogsértésről volt szó, ami körülbelül négy évig tartott, a Bizottság az alábbi pénzbírságokat szabta ki (a megtámadott határozat 3. cikke):

Commerzbank	28 000 000 euró
Dresdner Bank	28 000 000 euró
HVB	28 000 000 euró
DVB	14 000 000 euró
VUW	2 800 000 euró

Eljárás

- 21 A Dresdner Bank, a VUW, a HVB, a DVB és a Commerzbank az Elsőfokú Bírósághoz 2002. február 26-a és március 1-je közötti időszakban benyújtott különböző keresetlevelükkel a fenti bankok eljárást indítottak a megtámadott határozat ellen (T-44/02., T-54/02., T-56/02., T-60/02. és T-61/02. sz. ügy).

- 22 A Bizottság e keresetlevelek szabályszerű kézbesítését követően ellenkérelmét elmulasztotta a részére előírt határidőn belül előterjeszteni. A 2002. június 25-e és július 2-a között az Elsőfokú Bíróság Hivatalához benyújtott beadványaikban felperesek azt kérelmezték az Elsőfokú Bíróságtól, hogy kérelmeiknek adjon helyt az Elsőfokú Bíróság eljárási szabályzata 122. cikke 1. §-ának megfelelően.
- 23 Az Elsőfokú Bíróság 2004. október 14-én hozott mulasztási ítéleteiben (a továbbiakban: a mulasztási ítéletek) a megtámadott határozatot a felpereseket érintő részeiben megsemmisítette. Az Elsőfokú Bíróság a kereseti kérelmek alapján úgy ítélte meg, hogy a Bizottság nem szolgáltatott jogilag megfelelő bizonyítékot sem a pénzváltási szolgáltatások árának rögzítésére, sem azok számlázási módszereire vonatkozó állítólagos megállapodás meglétére. Az Elsőfokú Bíróság a ténymegállapítások pontatlanságával kapcsolatos jogalapokat és a felpereseket terhelő jelzések bizonyító jellegének hiánya miatt a kereset egyéb jogalapjai vizsgálata nélkül megalapozottnak ítélte.
- 24 A Bizottság az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2004. november 27-én és december 4-én benyújtott beadványaiban az eljárási szabályzat 122. cikke 4.§-a értelmében ellentmondást terjesztett elő a mulasztási ítéletek ellen.
- 25 2005. január 14-én a VUW összeolvadt a HVB-vel, és az utóbbi így a T-54/02. OP. ügyben a VUW jogutódjává vált.
- 26 A felperesek az Elsőfokú Bíróság Hivatalához 2005. február 11-én és 21-én benyújtott beadványaikban az eljárási szabályzat 122. cikke 5.§-a értelmében előterjesztették az ellentmondással kapcsolatos észrevételeiket.

- 27 Az Elsőfokú Bíróság a felek meghallgatását követően 2005. július 12-i végzésével az eljárási szabályzat 50. cikke értelmében a szóbeli szakasz lefolytatása céljából elrendelte a T-44/02. OP., T-54/02. OP., T-56/02. OP., T-60/02. OP. és T-61/02. OP. sz. ügyek egyesítését.
- 28 Az előadó bíró jelentésére az Elsőfokú Bíróság (negyedik tanács) a szóbeli szakasz megnyitásáról határozott és a pervezető intézkedések keretében arra hívta fel a feleket, hogy írásban válaszoljanak bizonyos kérdésekre a tárgyalás előtt. A felek eleget tettek ennek a felhívásnak.
- 29 Az Elsőfokú Bíróság a 2005. május 31-i tárgyaláson meghallgatta a felek szóbeli előterjesztéseit és az Elsőfokú Bíróság által feltett kérdésekre adott válaszait.

A felek kérelmei

- 30 A Bizottság az összes ügyben azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:
- helyezze hatályon kívül a mulasztási ítéleteket ;

 - a kereseteket egészében utasítsa el;

 - kötelezze a felpereseket a költségek viselésére, ideértve az ellentmondással kapcsolatosan felmerült költségeket.

31 A T-44/02. OP. sz. ügyben a Dresdner Bank azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- utasítsa el az ellentmondást és hagyja helyben a mulasztási ítéletet;
- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére, ideértve az ellentmondással kapcsolatosan felmerült költségeket.

32 A T-54/02. OP. és a T-56/02. OP. sz. ügyben a HVB azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- hagyja helyben a mulasztási ítéleteket;
- utasítsa el az ellentmondásokat;
- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére, ideértve a ellentmondás alapján indult eljárásokkal kapcsolatosan felmerült költségeket.

33 A T-60/02. OP. sz. ügyben, miután a beadványaiban foglaltak értelmezését a tárgyaláson tisztázta, a DVB azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- utasítsa el az ellentmondást, mint részben elfogadhatatlant;

- utasítsa el az ellentmondást, mint megalapozatlant;
- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére, ideértve az ellentmondás alapján indult eljárással kapcsolatosan felmerült költségeket.

³⁴ A T-61/02. OP. sz. ügyben azt kéri, hogy az Elsőfokú Bíróság:

- utasítsa el az ellentmondást;
- kötelezze a Bizottságot a költségek viselésére.

A jogkérdésről

I – Az ellentmondás alapján indult eljárásról

³⁵ A Bizottság a mulasztási ítéletek megsemmisítésére irányuló kérelme alátámasztására több kifogást emelt azon körülményekkel szemben, amelyek alapján az Elsőfokú Bíróság felülvizsgálati jogával élt, különösen a bizonyítási eljárásra vonatkozóan.

³⁶ A T-54/02. OP. és a T-56/02. OP. sz. ügyben a HVB azt kifogásolja, hogy a Bizottság az ellentmondás alapján indult eljárás jellegét illetően téved, mivel annak a mulasztási ítéletet érintő jogban való tévedés kiküszöbölése nem tárgya.

- 37 A Bizottság, miután az Elsőfokú Bíróság felhívta beadványa terjedelmének pontosítására, azt kérte, hogy a mulasztási ítéletek megsemmisítésére irányuló kérelmét az Elsőfokú Bíróság úgy értelmezze, miszerint e kérelemben arra kéri az Elsőfokú Bíróságot, hogy ezen ítéleteket ellentmondási kérelmei fényében értékelje újra. A felperesek meghallgatását követően az Elsőfokú Bíróság tudomásul vette ezt a kiegészítést.
- 38 Miután a Bizottság tisztázta beadványai értelmét, az Elsőfokú Bíróság úgy ítéli meg, hogy nem szükséges a HVB-nek az ellentmondás alapján indult eljárás tárgyával kapcsolatos kifogásairól határozni.
- 39 Egyébiránt a DVB és a Commerzbank fenntartja, hogy az ellentmondás részben elfogadhatatlan. A Bizottság ugyanis az eljárás tárgyának kiterjesztésére tett kísérletet azzal, hogy nem azokra a jogalapokra adott választ, mint amelyek kapcsán az Elsőfokú Bíróság a mulasztási ítéleteket meghozta. Úgy vélik, hogy az ellentmondásnak a mulasztási ítéletekben tárgyalt jogalapok megcáfolására kell szorítkoznia.
- 40 A DVB és a Commerzbank azt állítja egyrészt, hogy a mulasztó fél minden olyan jogalapja, amely nem tartja be e korlátozást, késedelmes, és ennek következtében az eljárási szabályzat 48. cikke 2. §-a értelmében elfogadhatatlan.
- 41 Másrészt úgy vélik, hogy a mulasztási eljárás és az ellentmondás alapján indult eljárás célja a mulasztó fél szankcionálása, és nem az, hogy „második esélyt” kapjon. E tekintetben a DVB megjegyzi, hogy amennyiben az Elsőfokú Bíróság a mulasztási ítélet megsemmisítéséről határozná, a mulasztó fél e jogalapokkal kapcsolatos érveléseit figyelmen kívül hagyva kellene megvizsgálnia a kereseti kérelem egyéb jogalapjait is. Minden más megoldás azzal járna, hogy előnyben részesítené a mulasztó felet, mivel az Elsőfokú Bíróság álláspontjának megismerését követően jelentős időt biztosítana számára védelme előkészítésére.

42 A Bizottság a tárgyalás során vitatta ezt az értelmezést.

43 Az Elsőfokú Bíróság hangsúlyozza, hogy az eljárási szabályzat 122. cikke 4. §-ában meghatározott ellentmondás alapján indult eljárás tárgya az, hogy lehetőséget biztosítson a bíróságnak, hogy az eljárás jogcímét kontradiktórius eljárásban újra megvizsgálja anélkül, hogy a mulasztási ítélet megállapításai kötnék. Az eljárási szabályzat ezzel ellentétes rendelkezésének hiányában az ellentmondó fél elvileg szabadon érvelhet anélkül, hogy a mulasztási ítélet indokolásának megdöntésére kellene szorítkoznia.

44 Az ellentmondás alapján indult eljárás céljára tekintettel az eljárási szabályzat 48. cikke 2. §-ában előírt, az eljárás során új jogalapok felajánlására vonatkozó tiltás – a DVB és a Commerzbank által állítottakkal ellentétben – nem értelmezhető úgy, hogy az megtiltja az ellentmondó félnek, hogy olyan jogalapokat ajánljon fel, amelyeket már a védekezés szakaszában is nyújthatott volna. Amint azt a Bizottság jogosan hangsúlyozta, az eljárási szabályzat 48. cikke 2. §-ának effajta értelmezése értelmetlen, mivel az eljárási zsákutcába vezetne, amennyiben az ellentmondás megalapozott: amennyiben az Elsőfokú Bíróság azt állapítja meg, hogy nem hagyhatja helyben a mulasztási ítéletben szereplő megállapítást, miszerint valamely jogalap megalapozott, nem tudna a kontradiktórius eljárás szabályait betartva a kereset többi jogalapjáról határozatot hozni.

45 Az ellentmondás tehát elfogadható.

II – A kereset jogalapjainak összefoglaló leírása

46 A felperesek elsődlegesen vitatják, hogy megsértették az EK 81. cikkét. Tagadják, hogy létezne egy, az árrögzítésre és a pénzváltási jutalékok rendszerére vonatkozó

megállapodás, és a Bizottság ténybeli megállapításaiban felmerült különböző anyagi jogi hibákra és pontatlanságokra, különösen a szándékegység ezzel kapcsolatos hiányára hivatkoznak.

47 A felperesek fenntartják továbbá, hogy az EK 81. cikkének alkalmazási feltételei nem teljesülnek, mivel az állítólagos megállapodás nem lenne versenyellenes hatású, és nem lenne hatással a tagállamok közötti kereskedelemre.

48 A felperesek a közigazgatási eljárás lefolyásának mikéntjét is vitatják. E tekintetben a védelemhez való jog különböző módokon való megsértésére, különösen a meghallgatáshoz való jog megsértésére hivatkoznak. Úgy vélik, hogy a Bizottság az ártatlanság vélelmének megsértésével kizárólag a terhükre folytatta le a vizsgálatot.

49 A T-54/02. OP. sz., T-56/02. OP. sz. és T-60/02. OP. sz. ügyekben a HVB és a DVB fenntartja, hogy a Bizottság hatáskörrel való visszaélést követett el.

50 A T-56/02. OP. sz. ügyben a HVB vitatja azon körülményeket, amelyek alapján a Bizottság neki tudta be a VUW magatartásáért való felelősséget.

51 A felperesek kifogásolják, hogy a Bizottság a kifogásközlés bizonyos címzettjeivel – különösen az 1997. október 15-i találkozó kezdeményezőjével – szemben árai csökkentésével kapcsolatos kötelezettségvállalásuk ellenében felhagyott a vizsgálattal. Azon tényen felül, hogy egyes felperesek kétségeiket fejezték ki a Bizottság ilyen határozat hozatalára való jogosultságával kapcsolatosan, azzal érvelnek, hogy a Bizottság átláthatatlan, önkényes és diszkriminatív módon járt el.

- 52 Végül másodlagosan a felperesek a 17. rendelet 15. cikkének (2) bekezdése és az ESZAK-Szerződés 65. cikkének (5) bekezdése alapján kiszabott bírság megállapításának módszeréről szóló iránymutatás (HL C 9., 1998.1.14., 3–5. o., magyar nyelvű különkiadás 8. kötet, 1. fejezet, 171. o.) , valamint az arányosság elvének megsértésére hivatkozva a bírságok megsemmisítését, vagy összegük csökkentését kéri.

III – A versenyellenes megállapodás létezéséről

A – Előzetes észrevételek

- 53 Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint egy EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodáshoz szükséges és elegendő, hogy a szóban forgó vállalkozások kifejezzék közös szándékukat arra nézve, hogy meghatározott piaci magatartást tanúsítsanak (az Elsőfokú Bíróság T-7/89. sz., hercules Chemicals kontra Bizottság ügyben 1991. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1991., II-1711. o.] 256. pontja és a T-41/96. sz., Bayer kontra Bizottság ügyben 2000. október 26-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-3383. o.] 67. pontja; lásd még e tekintetben a Bíróság 41/69. sz., ACF Chemiefarma kontra Bizottság ügyben 1970. július 15-én hozott ítéletének [EBHT 1970., 661. o.] 112. pontját és a 209/78–215/78. sz. és 218/78. sz., Van Landewyck és társai kontra Bizottság ügyben 1980. október 29-én hozott ítéletének [EBHT 1980., 3125. o.] 86. pontját).
- 54 Ami az említett közös szándék kifejezési módját illeti, elegendő, hogy valamely kikötés formájában kerüljön kifejezésre a felek arra vonatkozó szándéka, hogy ennek megfelelően viselkednek a piacon (a fent hivatkozott Bayer kontra Bizottság ítélet 68. pontja; lásd még e tekintetben a fent hivatkozott ACF Chemiefarma kontra Bizottság ítélet 112. pontját, valamint a Van Landewyck és társai kontra Bizottság ítélet 86. pontját).
- 55 Az EK 81. cikk (1) bekezdése szerinti megállapodásnak az ítélkezési gyakorlat által értelmezett fogalma legalább két fél közötti szándékegységet feltételez, melynek kifejezési formája nem lényeges, feltéve, hogy az a felek szándékát hűen tükrözi (a fent hivatkozott Bayer kontra Bizottság ítélet 69. pontja).

- 56 A jelen ügyben azt kell megvizsgálni, vajon a felperesek meg tudják-e cáfolni a Bizottság arra vonatkozó megállapításait, hogy a résztvevőknek a pénzváltási jutalékok összegének és számlázási módszereinek rögzítésével kapcsolatos szándékegyesége az 1997. október 15-i találkozón fennállt.

B – A bizonyítási eljárásról és a bírósági felülvizsgálat terjedelméről

- 57 A felperesek fenntartják, hogy az 1997. október 15-i találkozón semmiféle, a pénzváltási jutalékok mértékére és rendszerére vonatkozó megállapodást nem kötöttek. Úgy vélik, hogy a Bizottság nem bizonyította azon tényeket, amelyek alapján a jogsértés meglétét megállapította.

- 58 A Bizottság fenntartja, hogy az EK 81. cikk alkalmazására vonatkozó eljárásában hozott határozat értelmezése során az Elsőfokú Bíróság a hatékony érvényesülés elvének megfelelően nemcsak e rendelkezés megfogalmazását köteles figyelembe venni, hanem annak háttérét és célkitűzéseit is (a Bíróság 337/82. sz., St. Nikolaus Brenneri ügyben 1984. február 24-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 1051. o.] 10. pontja; a C-84/95. sz., Bosphorus ügyben 1996. július 30-án hozott ítéletének [EBHT 1996., I-3953. o.] 11. pontja, valamint a C-151/98. P. sz., Pharos kontra Bizottság ügyben 1999. november 18-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-8157. o.] 19. pontja). Ez a követelmény még jelentősebb annál fogva, hogy az EK 81. cikk által tiltott kartellek gyakran titkosak, és emiatt létezésükre csupán számos jel együttes vizsgálata alapján lehet következtetni (a Bíróság C-204/00. P. sz., C-205/00. P. sz., C-211/00. P. sz., C-213/00. P. sz., C-217/00. P. sz. és C-219/00. P. sz., Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ügyben 2004. január 7-én hozott ítéletének [EBHT 2004., I-123. o.] 55. pontja, valamint Colomer főtanácsnoknak a Bíróság C-338/00. P. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 18-án hozott ítéletére vonatkozó indítványa [EBHT 2003., I-9189. o., I-9193. o.]). Az Elsőfokú Bíróság tehát nem várhatja el, hogy a megtámadott határozatban felhozott okirati bizonyítékok valamely jogsértés „megdönthetetlen bizonyítékát” képezzék. Az ítélezési gyakorlat csupán megfelelő bizonyítékok nyújtását követeli meg (az Elsőfokú Bíróság T-337/94. sz., Enso-Gutzeit kontra Bizottság ügyben 1998. május 14-én hozott ítéletének [EBHT 1998., II-1571. o.] 94. és 153. pontja). A nyilvánvaló hiba fennállása kizárt, amennyiben a Bizottság által feltárt tények értékelése valószínűbb a felperesek által hivatkozottnál.

- 59 Az Elsőfokú Bíróság az EK 81. cikk (1) bekezdésének megsértésére vonatkozó bizonyítási eljárás kapcsán emlékeztet arra, hogy a Bizottság kötelezettsége bizonyítani az általa megállapított jogsértést, és olyan bizonyítékokat előterjeszteni, amelyek a jogilag megkövetelt módon igazolják a jogsértést megvalósító körülmények fennállását (a Bíróság C-185/95. P. sz., Baustahlgewebe kontra Bizottság ügyben 1998. december 17-én hozott ítéletének [EBHT 1998., I-8417. o.] 58. pontja; és a Bíróság C-49/92. P. sz. Bizottság kontra Anic Partecipazioni ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4125. o.] 86. pontja).
- 60 A bíróságban felmerülő bármely kételynek annak a vállalkozásnak a javát kell szolgálnia, amely a jogsértést megállapító határozat címzettje. A bíróság tehát nem állapíthatja meg, hogy a Bizottság jogilag megkövetelt módon bizonyította a kérdéses jogsértés fennállását, amennyiben – különösen egy bíróságot kiszabó határozat megsemmisítésére irányuló eljárás során – még bármely kételye áll fenn e kérdéssel kapcsolatban.
- 61 Az utóbbi esetben tekintettel kell lenni az ártatlanság vélelmére, amely különösen az emberi jogok védelméről szóló európai egyezmény (EJEE) 6. cikkének (2) bekezdése az alapvető jogok részét képezi, amelyek az Európai Bíróság ítélkezési gyakorlatának megfelelően – amelyet az Egységes Európai Okmány preambuluma, valamint az Európai Unióról szóló szerződés 6. cikkének (2) bekezdése is megerősít – a közösségi jogrendszer általános elvei közé tartoznak. Tekintettel a kérdéses jogsértés jellegére és a hozzá kapcsolódó szankciók súlyára és természetére, az ártatlanság vélelme többek között irányadó a vállalkozásokra vonatkozó versenyszabályok megsértésével kapcsolatos olyan eljárásokra, amelyek pénzbüntetés vagy kényszerítő bírság kiszabásához vezethetnek (az Európai Bíróság C-199/92. P. sz., Hüls kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4287. o.] 149–150. pontja, a C-235/92. P. sz., Montecatini kontra Bizottság ügyben 1999. július 8-án hozott ítéletének [EBHT 1999., I-4539. o.] 175–176. pontja).
- 62 A Bizottságnak pontos és egybevágó bizonyítékokat kell nyújtania annak bizonyítására, hogy a jogsértés megtörtént (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróságnak a T-62/98. sz., Volkswagen kontra Bizottság ügyben 2000. július 6-án hozott ítéletének [EBHT 2000., II-2707. o.] 43. pontját és a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).

- 63 Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy nem szükséges a Bizottság által előterjesztett minden egyes bizonyítéknak a jogsértés összes elemét tekintve eleget tennie e feltételeknek. Elegendő, ha az intézmény által hivatkozott bizonyítékok összességében értékelve megfelelnek e követelménynek (lásd e tekintetben az Elsőfokú Bíróságnak a T-305/94–T-307/94. sz., T-313/94–T-316/94. sz., T-318/94. sz., T-325/94. sz., T-328/94. sz., T-329/94. sz. és T-335/94. sz. Limburgse Vinyl Maatschaapij kontra Bizottság, ún. „PVC II” ügyben 1999. április 20-án hozott ítéletének [EBHT 1999., II-931. o.] 768–778. pontját, és különösen annak 777. pontját, amelyet a Bíróság a fenti ítélet ellen előterjesztett fellebbezés keretében a C-238/99. P. sz., C-244/99. P. sz., C-245/99. P. sz., C-247/99. P. sz., C-250/99. P.–C-252/99. P. sz. és C-254/99. P. sz. Limburgse Vinyl Maatschappij és társai kontra Bizottság ügyben 2002. október 15-én hozott ítéletének [EBHT 2002., I-8375. o.] 513-523. pontjában az érintett pontokban megerősített).
- 64 A versenyellenes megállapodások tilalmának közismert jellegére figyelemmel a Bizottságtól nem várható el, hogy olyan okirati bizonyítékot nyújtson, amely kifejezetten bizonyítja az érintett szereplők kapcsolatfelvételét. A Bizottság rendelkezésére álló töredékes és szórványos elemek mindenestre kiegészíthetők a releváns körülmények rekonstruálására alkalmas következtetésekkel.
- 65 A versenyellenes gyakorlat vagy megállapodás létezésére tehát bizonyos egybeesésekből és jelekből következtetéseket lehet levonni, amelyek együttes vizsgálata egyéb összefüggő magyarázat hiányában a versenyjogi szabályok megsértésének bizonyítékát nyújthatják (a fent hivatkozott Aalborg Portland és társai kontra Bizottság ítélet 55–57. pontja).
- 66 A bírósági felülvizsgálat terjedelmével kapcsolatosan hangsúlyozni kell, hogy lényeges különbség áll fenn egyrészt a ténybeli adatok és megállapítások – amelyek esetleges pontatlanságát a bíróság az elé terjesztett érvelések és bizonyítékok tükrében feltárhatja –, másrészt a gazdasági értékelések között (az Elsőfokú Bíróság T-210/01. sz., General Electric kontra Bizottság ügyben 2005. december 14-én hozott ítéletének [EBHT 2005., II-5575. o.] 62. pontja).

- 67 Még ha az Elsőfokú Bíróság nem is helyettesítheti a Bizottság gazdasági értékelését a sajátjával, nemcsak a felhozott bizonyítékok ténybeli hitelességét, megbízhatóságát és koherenciáját köteles vizsgálni, hanem azt is, hogy e tényezők olyan releváns adatok összességét alkotják-e, amelyek valamely összetett helyzet értékelésénél figyelembe veendő, illetve hogy alkalmasak-e az ezekből levont következtetések alátámasztására (a Bíróság C-12/03. P. Bizottság kontra Tetra Laval ügyben 2005. február 15-én hozott ítéletének [EBHT 2005., I-987. o.] 39. pontja).

C – Az átváltási jutalékok összegére vonatkozó megállapodásról

1. A felek érvei

- 68 A felperesek cáfoltak minden, az 1997. október 15-i találkozó során a kiskereskedelmi pénzváltási tevékenység jutalékának árára vonatkozó egyeztetést, és vitatják a Bizottság által ezzel kapcsolatban felhozott tényezők bizonyító erejét. Fenntartják, hogy a találkozó célja az euróra való áttéréshez kapcsolódó bizonyos jogszabályi és technikai bizonytalanságok megszüntetése volt, és főként a bankközi pénzváltási tevékenységet érintette. Fenntartják továbbá, hogy a Bizottság által említett megállapodás értelmetlen lenne. Képtelenség, hogy a csekély piaci részesedést képviselő bankok a pénzváltási szolgáltatások árainak az átmeneti időszakra nézve történő rögzítésére irányuló megállapodást kívántak volna kötni több mint egy évvel ezen időszak kezdete előtt.
- 69 A Bizottság úgy véli, hogy sikerült bebizonyítania a horizontális árrögzítési megállapodás létrejöttét. Az 1997. október 15-i találkozón részt vett bankok a pénzváltási tevékenységek vevőkkel való megfizetéséről állapodtak meg, annak elkerülése érdekében, hogy egyes bankok e szolgáltatásokat ingyenesen nyújtsák. Ezért állapodtak meg e szolgáltatások díjazásának elveiről, amelyből a megtámadott határozattal érintett két megállapodás eredt. A jogsértés forrása annak veszélyéből származott, hogy a Deutsche Bundesbank, a Deutsche Bank és egyéb kereskedelmi

bankok ingyenesen nyújthatnak majd pénzváltási szolgáltatásokat. E veszélyre reagálva próbálta a GWK meggyőzni a német bankokat arról, hogy ne nyújtsanak ingyenes pénzváltási szolgáltatásokat, és ennek érdekében vette fel a kapcsolatot a Reisebankkal (a megtámadott határozat (58)–(97) és (108)–(111) preambulumbekzdése).

70 A Bizottság a tárgyalás során kifejtette, hogy a jogsértést úgy is lehet értelmezni, hogy az négy fő német univerzális bankból háromnak az amiatti összejárásából ered, hogy fennállt a veszély, hogy legfőbb versenytársuk, a Deutsche Bank az átmeneti időszak során ingyenesen nyújt majd pénzváltási szolgáltatásokat. Tekintettel e négy bank német piacon fennálló gazdasági súlyára és jelentőségére, a Dresdner Bank, a HVB és a Commerzbank között a pénzváltási tevékenységek ingyenességének kizárására vonatkozó megállapodás e téren olyan jelzés lett volna, amely ugyanilyen magatartásra készítette volna a piacon a többi piaci szereplőt.

71 A bankok tehát megállapodtak e szolgáltatások díjazásának elveiről, amelyből a megtámadott határozattal érintett két megállapodás eredt. Vagyis amint a díjazás elvét elfogadták, a bankoknak nagyon is érdekében állt, hogy a számlázás módszereiről és a szolgáltatások árairól is megállapodjanak. A pénzváltási jutalékok számlázási módszereiről szóló megállapodás és e jutalékok összegének rögzítése ugyanazon versenyellenes célt foglaltak magukban. Ennél fogva a kérdéses megállapodás az EK 81. cikk (1) bekezdésében foglalt tiltás hatálya alá esik anélkül, hogy szükséges lenne versenyre gyakorolt hatásuk vizsgálata.

72 Az 1997. október 15-i találkozó során folytatott tárgyalásokkal kapcsolatos okirati bizonyítékokon felül e megállapodás létrejötté a találkozó lefolyásának általános háttéréből is kikövetkeztethető. A Bizottság megjegyzi különösen, hogy nagy jelentőség tulajdonítandó az 1997. október 15-i találkozó előkészítő munkálataival kapcsolatos bizonyítékoknak. A jogszabályi környezettel kapcsolatosan úgy véli,

hogy az esetlegesen fennálló bizonytalanságok az euro bevezetése által előidézett bizonyos technikai kérdéseket érintették. Mindemellett e bizonytalanságok egyike sem igazolhatja az árak mértékére vonatkozó megállapodás létrejöttét.

- 73 A felperesek azt kifogásolják, hogy a megtámadott határozat nem tartalmazza a pénzváltási szolgáltatások díjazásának elveiről szóló megállapodás elméletét, és azt a Bizottság először az ellentmondási kérelmében fejtette ki, és a tárgyalás során pontosította. A Bizottság nem jogosult ily módon utólagosan módosítani a megtámadott határozatot. A HVB (a T-54/02. OP. sz. és T-56/02. OP. sz. ügyben) és a DVB (a T-60/02. OP. sz. ügyben) úgy vélik, hogy ez esetben új érvről van szó, amely ennél fogva elfogadhatatlan.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

a) A megtámadott határozat értelmezéséről és a pénzváltási szolgáltatások ingyenessége kizárásának elvére vonatkozó megállapodás létezéséről

- 74 A Bizottság szerint azt kell meghatározni, vajon a megtámadott határozat nemcsak a pénzváltási jutalékok összegének és számlázási módszereinek rögzítésével kapcsolatos megállapodásra vonatkozik-e, hanem az első megállapodásból származó másik megállapodásra is, amelynek a célja a pénzváltási szolgáltatások átmeneti időszak alatti ingyességének kizárása a résztvevők között.

- 75 A megtámadott határozat 1. cikke értelmében a megállapított jogsértést a felperesek azzal követték el, hogy olyan „megállapodásban vettek részt, amelynek célja az volt, hogy az 1999. január 1-jén kezdődő átmeneti időszakra meghatározzák a) az eurózónába tartozó valutákra vonatkozó pénzváltási tevékenység költségének

számlázási módját (azaz egy százalékosan kifejezett jutalékot) és b) ezen költségek célzott szintjét 3% körül (azért, hogy az árfolyamrészről származó bevételeik 90%-át beszedjék)”. A megtámadott határozat rendelkező része tehát egyáltalán nem utal a díjazás elvére, illetve pontosabban a pénzváltási szolgáltatások ingyenessége kizárásának elvére.

- 76 Továbbá a megtámadott határozat indokolása nem tartalmaz semmiféle olyan elemzést, amely arra engedne következtetni, hogy a Bizottság úgy ítélte volna meg, hogy egy ilyen célú megállapodás megsérti az EK 81. cikkét. Beadványában mindemellett a Bizottság hangsúlyozta, hogy a kérdéses megállapodás jogsértő jellege abból származik – amint az a megtámadott határozat (115) preambulumbekzdéséből világosan kiderül –, hogy az 1997. október 15-i találkozón részt vett bankok arról állapodtak meg, hogy százalékos formában kifejezve számlázzák majd ki a jutalékot. A fenti preambulumbekzdés a következőképpen hangzik:

„[Nem volt] sem természetes, sem logikus, hogy minden bank egyedileg alakítsa át az árfolyamrészre alapuló rendszert egy százalékos formában kifejezett jutalékos rendszerré. Valójában úgy tűnt, hogy a Deutsche Bank kezdetben ingyenes szolgáltatásnyújtást fontolgatott. Mindenesetre a kérdés nem az, hogy gazdaságilag melyek lehetnek, vagy nem lehetnek a legracionálisabb költségszámlázási módszerek, hanem az, hogy a bankok megállapodtak-e ezekről a módszerekről.”

- 77 Meg kell állapítani, hogy ezek az indokok egyáltalán nem teszik lehetővé annak megállapítását, hogy ezek az ingyenesség kizárásának elvére vonatkozó megállapodásra irányulnak. A Bizottság egyébiránt a tárgyalás során nem tudta megjelölni, melyek voltak a megtámadott határozat azon esetleges indokai, amelyek egy ilyen megállapodás létezését alátámasztották volna. Még ha fel is tesszük, hogy a Bizottság a megtámadott határozatba hallgatólagosan bele akarta foglalni az ingyenessége kizárására vonatkozó megállapodás elméletét, meg kell állapítani, hogy az EK 253. cikk értelmében a megtámadott határozat indokolása e tekintetben mindenesetre nem megfelelő arra, hogy abból a címzettek a meghozott határozat indokolásait megismerjék, illetve hogy a közösségi bíróság felülvizsgálatát gyakorolhassa.

- 78 A Bizottság későbbi írásbeli vagy szóbeli érvelése során nem jogosult a megtámadott határozat tárgyát utólagosan módosítani, miközben e határozat már a közösségi bíróság előtti eljárás tárgyát képezi (lásd az Elsőfokú Bíróság T-16/91. sz., Rendo és társai kontra Bizottság ügyben 1996. december 12-én hozott ítéletének [EBHT 1996., II-1827. o.] 45. pontját, valamint a hivatkozott ítélkezési gyakorlatot).
- 79 A Bizottság tehát nem hivatkozhat olyan jogsértő megállapodás létezésére, amelyre a megtámadott határozat kifejezetten nem utalt, és amellyel kapcsolatban a felpereseknek nem volt módjuk a védelemhez való jog által megkövetelt módon nyilatkozni.
- 80 Egyébiránt az Elsőfokú Bíróságnak nem feladata az, hogy átvegye a Bizottság szerepét és hivatalból vizsgálja, hogy a jelen ügyben léteznek-e olyan tényezők, amelyek lehetővé teszik a pénzváltási szolgáltatások ingyenessége kizárásának elvére vonatkozó megállapodás létezésének bizonyítását.
- 81 Következésképpen a Bizottság e tárgyra vonatkozó állításait el kell utasítani.

b) Az átváltási jutalék összegére vonatkozó megállapodás bizonyítékairól

- 82 Mielőtt az 1997. október 15-i találkozó során folytatott tárgyalásokra vonatkozó közvetlen bizonyítékok valamint a Bizottságnak a kérdéses megállapodás végrehajtására vonatkozó észrevételeinek tanulmányozásába bocsátkoznánk, először meg kell vizsgálnunk a fenti találkozóra vonatkozó érveket és az annak körülményeire vonatkozó bizonyítékokat.

Az 1997. október 15-i találkozó háttérére vonatkozó bizonyítékok

– Az 1997. október 15-i találkozón részt vett bankok piaci részesedése

- 83 A Dresdner Bank, a Commerzbank, a VUW és a HVB lényegében azzal érvelnek, hogy még ha fel is tesszük, hogy a Bizottság helyesen határozta meg az érintett piacot, az 1997. október 15-i találkozó résztvevőinek összesített piaci részesedése jóval a GWK-beszámolóban meghatározott (és a megtámadott határozat (87) preambulumbekzdésében hivatkozott) 70%–80%-ra becsült mérték alatt marad. Mivel e bankok nem rendelkeztek a piac befolyásolásához és az árak rögzítéséhez szükséges gazdasági erővel, úgy vélik, hogy a horizontális árrögzítésre vonatkozó megállapodás elmélete értelmetlen.
- 84 A Bizottság azzal érvel, hogy mivel a szóban forgó megállapodás versenyellenes célt tűzött ki, nem volt köteles sem a felperesek piaci részesedését, sem e megállapodás piacra gyakorolt hatását elemezni. Ennél fogva a felperesek piaci részesedésre vonatkozó érvelése nem releváns.
- 85 Az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy a piaci részesedések elemzésével kapcsolatos érvek egy horizontális árrögzítési megállapodás fennállását is érintik, mivel a szükséges gazdasági erő hiánya e megállapodás létezését kevésbé teszi valószínűvé. Ezen érvek közvetetten a GWK-beszámoló hitelességét is érintik, amelyet a felperesek vitatnak, és amelyet az alábbiakban fogunk megvizsgálni. Következésképpen igenis indokolt ezen érvek megalapozottságát megvizsgálni, és azokat nem lehet irrelevánsnak tekinteni.

86 A Bizottság a kifogásközlésben egyrészt saját érvelésében átvette GWK-beszámolóban található, az 1997. október 15-i találkozó résztvevőinek piaci részesedésére vonatkozó 70%–80%-os becslést (a kifogásközlés (79) preambulumbekézése), másrészt vizsgálata alapján megállapította, hogy öt bank (a Deutsche Bank, a Hypo Vereinsbank, a Dresdner Bank, a Commerzbank és a Hamburger Sparkasse) együttesen a pénzváltási piac 65 %-át birtokolták. Miután a felperesek a közigazgatási eljárás során ezen adatokat vitatták, a megtámadott határozat nem tartalmaz konkrét becslést a megtámadott határozat címzettjeinek, vagy akár az 1997. október 15-i találkozó résztvevőinek piaci részesedésére nézve. Mindemellett a megtámadott határozat (87) preambulumbekézésében megemlíti a GWK-beszámolót, amely szerint „[azok] a bankok, amelyek [részlet vettek az 1997. október 15-i találkozáson], a német kismennyiségű pénzváltási piac 70–80%-át képvisel[ték]”.

87 Ezzel kapcsolatban először is kitűnik, hogy a Bizottság és a felperesek egyetértenek abban, hogy a megtámadott határozatban a Németországban 1998-ban átváltott készpénz mennyiségre vonatkozóan feltüntetett értékelés pontatlan. A megtámadott határozatban feltüntetett 6,8 milliárd euro helyett (a (14) preambulumbekézés alatti 7. lábjegyzet), a Deutsche Bundesbank 1998. évi statisztikái szerint az átváltott készpénz összesített mennyisége 13,203 milliárd euro volt. Ezen adatok egyébként megfelelnek az Európai Monetáris Intézet (EMI) 1997. április 23-i jelentésében foglalt, és a megtámadott határozat (75) preambulumbekézésében feltüntetett adatoknak. A Bizottság a tárgyaláson elismerte, hogy rosszul értelmezte a megtámadott határozat 7. lábjegyzetében feltüntetett adatokat. E ténybeli pontatlanságnak kihatása van a jelen ügyre, mivel hozzájárul az 1997. október 15-i találkozó résztvevőinek piacon betöltött súlyának túlértékeléséhez. Ez az eltérés még markánsabb, ha a megtámadott határozat (14) preambulumbekézésére utalunk, amely szerint a tizenöt tagállam „1998-ban eladott és vásárolt bankjegyeinek összesített értéke nagyjából 2,1 milliárd euro volt”.

- 88 Másodszor a felperesek által a Németországban (1997-ben) az összes devizára vonatkozó kiskereskedelmi pénzváltási szolgáltatások piacán birtokolt összesített részesedéseket mind a felperesek, mind a Bizottság a banki ügynökségek száma alapján 4,68 %-ra, a bankok összesített mérlegei szerint 16,46 %-ra, az átváltott készpénz mennyisége szerint pedig 15,24 %-ra teszik. Hangsúlyozni kell, hogy ezen értékelések csupán a hitelintézetek kínálatát érintik, és nem veszik figyelembe az egyéb piaci szereplők, különösképpen a pénzváltóhelyek által nyújtott szolgáltatásokat.
- 89 Harmadszor mind a felperesek, mind a Bizottság úgy véli, hogy az 1997. október 15-i találkozó résztvevőinek összességéhez képest a felperesek az átváltott mennyiségek döntő túlsúlyát képviselték. A Bizottság ezért az Elsőfokú Bíróság kérdéseire adott írásbeli válaszaiban úgy ítélte meg, hogy a találkozón részt vett többi bank részesedése nem volt jelentős. A tárgyaláson a Commerzbank úgy becsülte meg, hogy a felperesek az a találkozón résztvevők összessége által átváltott mennyiségek legalább 90 %-át képviselték. Egyik fél sem vitatta ezt a becslést, amelyet ennél fogva el kell fogadni.
- 90 E tényezők először is arra engednek következtetni, hogy a GWK-beszámolóban feltüntetett, és a megtámadott határozat (87) preambulumbekzdésében átvett piaci részesedés-becslés pontatlan, mivel nyilvánvalóan eltúlozza az 1997. október 15-i találkozón részt vett bankok érintett piacon fennálló gazdasági teljesítményét.
- 91 Ez a pontatlanság mindemellett nem elégséges az állapításhoz vonatkozó horizontális megállapodás fennállása elméletének megcáfolására. Ugyanakkor csökkenti e megállapodás létezésének valószínűségét. Az a tény, hogy az 1997. október 15-i találkozó résztvevői kizárólag a hitelintézetek által nyújtott szolgáltatások legfeljebb 17 %-át képviselték, kételyeket támaszthat az állapításhoz vonatkozó horizontális megállapodás fennállásával kapcsolatban. A megtámadott határozat egyébiránt nem tesz említést semmiféle olyan különleges körülményről, amely például az érintett piac szerkezetére vonatkozna, és amely e kételyeket csökkenthetné.

– A jogszabályi bizonytalanságokról

- 92 A felperesek azt állítják, hogy az 1997. október 15-i találkozó tárgya nem jogellenes megállapodás megkötése, hanem a pénzváltási tevékenységek rendszerére vonatkozó átmeneti időszakot érintő jogi szabályozás hatásának vizsgálata volt. Lényegében azt állítják, hogy abban az időszakban három nagy kérdéscsoportra nem volt még végleges válaszuk.
- 93 Az első csoport a pénzváltási tevékenységekre vonatkozó visszavonhatatlan árfolyamok alkalmazását érintette.
- 94 A második kérdéscsoport a pénzváltási tevékenység díjazására vonatkozott, és különösen arra, hogy vajon a Központi Bankok Európai Rendszere és az Európai Központi Bank (EKB) alapokmányáról szóló, az EK-Szerződéshez csatolt jegyzőkönyv (a továbbiakban: a KBER alapokmánya) 52. cikkének a központi bankoknak a bankjegyek „névértéken” történő átváltásra vonatkozó rendelkezése arra kötelezte-e a pénzügyintézeteket, hogy az átmeneti időszak alatt ingyenesen váltsák át a papírpénzeket.
- 95 A harmadik kérdéscsoport a pénzváltási tevékenység díjazásának módszereire vonatkozott, és különösen az euro bevezetésével kapcsolatos egyes rendelkezésekről szóló 1997. június 17-i 1103/97/EK tanácsi rendelet (HL 162, 1. o., magyar nyelvű kiadás 10. fejezet, 1. kötet, 81.o.) által előírt, a közvetett árjegyzésnek (1 DEM = x EUR) a közvetlen árjegyzéssel (1 EUR = y DEM) való helyettesítéséhez, és a rejtett jutalékok – az árfolyamtól függetlenül feltüntetett – kifejezett jutalékkal való helyettesítéséhez kapcsolódott, különösen a bankközi pénzváltási tevékenységek tekintetében. Azt a kérdést is tárgyalták, hogy vajon valamennyi euró-övezetbe tartozó nemzeti valuta átváltásakor ugyanazt a jutalékszintet kell-e alkalmazni, vagy e jutalékszint az egyes bankok kínálatától és keresletétől függően változhat-e.

- 96 A Bizottság lényegében arra hívja fel a figyelmet, hogy 1997. október 15-ével bezárólag nem nagyon merültek fel az euróra való áttérés következményeivel kapcsolatos jogszabályi bizonytalanságok. Fenntartja, hogy 1995-től kezdődően „mindenki tudta”, hogy az átváltási árfolyam 1999. január 1-jétől az [euró-övezetben] résztvevő tagállamok valutái közötti átváltási árfolyamokat visszavonhatatlanul rögzített árfolyamok váltják fel, és hogy az árfolyamrész alapuló rendszer alkalmazása nem lesz megengedett (a megtámadott határozat (139) preambulumbekzdése). 1997 elején a bankszektort nyugtalanító kérdés az volt, hogy a bankok az átmeneti időszak alatt vajon továbbra is megfizethetik-e [a fogyasztókkal] a résztvevő tagállamok papírpénzeinek átváltási szolgáltatásainak díjazását, és ha igen, milyen módon. A jogsértés forrása annak veszélyéből származott, hogy a Deutsche Bundesbank, a Deutsche Bank és egyéb kereskedelmi bankok ingyenesen nyújthatnak majd pénzváltási szolgáltatásokat a fogyasztóknak. E veszélyre reagálva próbálta a GWK meggyőzni a német bankokat arról, hogy ne nyújtsanak ingyenes pénzváltási szolgáltatásokat, és ennek érdekében vette fel a kapcsolatot a Reisebankkal (a megtámadott határozat (58)–(97) és (108)–(111) preambulumbekzdése).
- 97 Az Elsőfokú Bíróság úgy ítéli meg, hogy meg kell vizsgálni, hogy az 1997. október 15-i találkozó hátterét – amint azt a felperesek állítják – vajon az euró, mint számlapénz 1999. január 1-jei bevezetésének következményeivel kapcsolatos jogszabályi bizonytalanságok uralták-e, vagy – amint a Bizottság állítja – azok a bizonytalanságok, amelyek még felmerültek, csupán kereskedelmi jellegűek voltak és arra vonatkoztak, hogy a Deutsche Bundesbank, a Deutsche Bank és egyéb kereskedelmi bankok ingyenesen nyújthatnak majd pénzváltási szolgáltatásokat.
- 98 Igaz, hogy a Tanács 1995. december 15-én és 16-án Madridban tartott ülése, és különösen a 1103/97 rendelet 1997. június 17-i elfogadása óta az átmeneti időszak alatt a visszavonhatatlan átváltási árfolyamok alkalmazása – amint az a megtámadott határozat (34)–(37) és (139) preambulumbekzdéséből kiviláglik – nem igazán hagyhatott maga után kétségeket.

- 99 Ugyanakkor ebből nem következtethetünk arra, hogy semmiféle bizonytalanság nem állhatott fenn azzal kapcsolatosan, hogy a pénzváltási tevékenységet hogyan kell végezni ezen időszak alatt. Az egyes német bankok és Deutsche Bundesbank közötti konzultációk – amelyekről a megtámadott határozat (52)–(61) preambulumbekzdése számol be – bizonyítják, hogy a Deutsche Bundesbank csupán 1997. szeptember 15-étől tudta világosan jelezni tárgyalófeleinek, hogy az árfolyamrész rendszerét nem lehetett fenntartani az átmeneti időszakban. A megtámadott határozat szerint a GWK és a DVB ennek kapcsán határozták el, hogy találkozót szerveznek több bank részére annak érdekében, hogy megtárgyalják e változást (a megtámadott határozat (81)–(84) preambulumbekzdése).
- 100 Egyébiránt kitűnik, hogy 1997 során az egyik legfőbb megtárgyalandó kérdés a pénzváltási szolgáltatások díjazása volt a KBER alapokmánya 52. cikkének értelmezési nehézségei miatt, amelynek értelmében „[a]z árfolyamok visszavonhatatlan rögzítését követően a Kormányzótanács megteszi a szükséges intézkedéseket annak biztosítására, hogy a visszavonhatatlanul rögzített árfolyamú pénznemben denominált bankjegyeket a nemzeti központi bankok névértéken váltsák át”.
- 101 1997. május 15-én a Bizottság az euro bevezetésének gyakorlati kérdéseiről szóló kerekasztal-konferencia megszervezéséről határozott. Az 1997. május 15-i kerekasztal-konferenciát követően a Bizottság szakértői csoportot bízott meg annak megvizsgálásával, hogy a bankok követelhetik-e – és ha igen, akkor milyen módon – a résztvevő tagállamok valutái átváltásához kapcsolódó szolgáltatások megfizetését.
- 102 E szakértői csoport megállapításait 1997. november 20-án – vagyis az 1997. október 15-i találkozót követően – hozta meg (lásd a megtámadott határozat (137) preambulumbekzdésében idézett dokumentumot, valamint az 56. lábjegyzetet). E megállapítások szerint a résztvevő tagállamok pénzei bankjegyeinek átváltását illetően a KBER alapokmányának 52. cikke kötelezi a központi bankokat arra, hogy visszavonhatatlanul rögzített árfolyamon váltsák át más résztvevő tagállamok pénzeinek bankjegyeit, azonban egyetlen rendelkezés sem tiltja a kereskedelmi bankoknak, hogy ezt a szolgáltatást kiszámlázzák. A szakértői csoport nem

támogatta egy olyan közösségi szabályozás elfogadásának ötletét, amely az átváltási tevékenységek, illetve a pénzváltási szolgáltatások díjazását határozná meg. A szakértői csoport „a bevált gyakorlat elvei” elfogadása mellett érvelt. Úgy ítélték meg, hogy kívánatos az árak átláthatóságának előtérbe helyezése, amely megköveteli, hogy visszavonhatatlanul rögzített átváltási árfolyamot alkalmazzanak az összes pénzváltási tevékenységre nézve, és hogy minden felszámított díj elkülönítetten kimutatható legyen.

103 Az 1997. október 15-i találkozót követően ezeket a megállapításokat lényegében az euróra történő átváltáshoz kapcsolódó banki költségekről szóló 1998. április 23-i 98/286/EK bizottsági ajánlás (HL 1998., L 130., 22. o., a továbbiakban: az 1998. április 23-i bizottsági ajánlás) lényegében átvette, amelynek 3. cikke kimondja, hogy azoknak a bankoknak, amelyek átmeneti időszak alatt pénzváltási tevékenységet végeznek, „a 1103/97/EK rendelet rendelkezéseinek megfelelően [...] világosan fel kell tüntetniük az átváltási arány alkalmazását, és ettől elkülönítve kell feltüntetniük minden egyéb esetleg felszámított költséget”.

104 Egyébiránt a vizsgálati anyagból kitűnik, hogy egyes bankok, különösen a Reisebank késve szereztek tudomást az átmeneti időszak jogszabályi hátterére vonatkozó megbeszélésekről. A GWK-nak a 1997. április 29-án Reisebankkal tartott találkozóját követően készült beszámolójából kiderül, hogy abban az időszakban ez utóbbi úgy hitte, hogy az euróra vonatkozó szabályozás csupán az átmeneti időszakot követően – vagyis az euro papírpénzként történő bevezetésekor – folytatott tevékenységeit érinti majd (a megtámadott határozat (63)–(68) preambulumbekezdése).

105 Ebből tehát az derül ki, hogy a pénzváltási szolgáltatásokra az átmeneti időszak során alkalmazandó szabályok az 1997. október 15-i találkozó idején még egyáltalán nem voltak szilárdan meghatározottak és – többek között a Bizottság égisze alatt – még lehetőséget kínáltak a központi bankok, a bankszektor és a fogyasztói szervezetek képviselői közötti konzultációkra. Nem tagadható tehát, hogy az 1997. október 15-i találkozó jogszabályi bizonytalanságok légkörében folyt le, amelynek tétje az volt, hogy a pénzváltási szolgáltatásokért az átmeneti időszak alatt lehet-e – és ha igen, hogyan – díjazást kérni.

- 106 Az a veszély, hogy a Deutsche Bundesbank ingyenesen nyújthat majd pénzváltás szolgáltatást, közvetlenül a KBER alapokmányának 52. cikkéből következik. Emellett meg kell állapítanunk, hogy a tények megvalósulásakor még nem állapították meg e rendelkezés végrehajtásának összes feltételét. Így például az euróra történő átváltáshoz kapcsolódó banki költségekről szóló 1997. november 20-i szakértői csoport jelentése (lásd a fenti 102. pontot), megjegyzi, hogy még ha a központi bankok nagy része azt tervezte, hogy ezentúl az euró-övezet többi tagállamának pénznemeit csupán saját pénznemük tekintetében váltja majd át ingyenesen, egyes központi bankok (például a Banque de France) a pénznemek mindkét irányú ingyenes átváltását fogadták el (B. melléklet 4. és 7. oldala, 2. táblázat).
- 107 Egyébiránt a szakértői csoport munkájából nagyobb általánosságban az derül ki, hogy a legtöbb banknak szándékában állt, hogy az átmeneti időszak alatt a pénzváltási szolgáltatásokért továbbra is költségeket számítson fel, amelyek összege – tekintettel az árfolyamkockázat megszűnésére – azonban alacsonyabb lett volna. A Deutsche Bank ezzel szemben az 1997. május 15-i kerekasztal-konferencián (lásd a fenti 101. pontot) kijelentette, hogy a számla átváltási tevékenységek ingyenes nyújtását az euróban denominált csekkek, valamint a „más típusú átváltások” tekintetében fontolgatta, miközben azoknak a „nem- ügyfelek tekintetében, akik az átmeneti időszak alatt váltanak át bankjegyeket, a bank e szolgáltatást kiszámlázná azzal, hogy e jutalékok alacsonyabbak lennének, mint a jelenleg alkalmazottak, és az ügylet bizonyos százaléka helyett inkább rögzített összegről lenne szó” (*Kerekasztal-konferencia az euróra való áttérés gyakorlati kérdéseiről: Összefoglalás és következtetések*, 5. o.).
- 108 E tények ellenére tagadhatatlan, hogy a bankok pénzváltási szolgáltatásokból származó bevételeinek időtlensége az átmeneti időszakra nézve veszélybe került egyrészt azon lehetőség miatt, hogy a központi bankok esetleg ingyenesen nyújthatják majd e szolgáltatásokat, másrészt pedig azon eshetőség miatt, hogy egyes bankok a Deutsche Bank mintájára ugyancsak ingyenesen szándékoznak ilyen szolgáltatásokat nyújtani fogyasztóiknak. Ez a veszély még komolyabb volt azon bankok tekintetében, amelyek fő tevékenysége – mint például a GWK-é és a Reisebanké – a pénzváltás volt, mint azokkal szemben – nevezetesen a Dresdner Bank, a HVB és a Commerzbank –, amelyek tevékenységében e szolgáltatás mellékes szerepet töltött be.

– Az 1997. október 15-i találkozó előkészületi megbeszéléseiről

109 A felperesek ellenzik a GWK és a Reisebank között az 1997. október 15-i találkozót megelőző egy hónapban történt kapcsolattartásra vonatkozó egyes iratok velük szembeni terhelő dokumentumokként történő felhasználását. Arra hívják fel a figyelmet, hogy a legtöbb irat a GWK-tól származik, és azokat csak az utóbbi ellen lehet felhasználni. Úgy vélik, hogy e dokumentumok egyébként sem alkalmasak arra, hogy a jogellenes árrögzítési megállapodás létezését bizonyítsák.

110 A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a megtámadott határozat az 1997. október 15-i találkozót előkészítő megbeszélésekre vonatkozó több dokumentumra támaszkodik, amelyek a jogsértés bizonyítékait, vagy legalábbis erre utaló jeleket képeznek. Ugyan ezen iratok nem alkalmasak arra, hogy a megállapodás létezésére lehessen következtetni belőlük, ám hozzájárulnak ahhoz, hogy a Bizottság az 1997. október 15-i találkozó versenyellenes célkitűzését bizonyítsa.

111 Az Elsőfokú Bíróság megjegyzi, hogy a Bizottság által a megtámadott határozatban említett dokumentumok, valamint azok, amelyekre a jelen eljárás során hivatkozott – szám szerint öt –, a következők:

– A Reisebank és a GWK között 1997. április 29-én tartott találkozóról szóló beszámoló (a megtámadott határozat (63)–(67) preambulumbekkezdése);

- a GWK 1997. május 5-án a Reisebanknak küldött telefaxa, amely a GWK által az EMI-nek a pénzváltásra vonatkozó közvélemény-kutatására adott válaszokat tartalmazza (a megtámadott határozat (69)–(75) preambulumbekzdése);

 - a Commerzbank, a DVB, a West LB és a Reisebank által a Landeszentralbank Hessen-nek küldött 1997. július 25-i levél, amelyben fenntartásaikat fejezték ki a Deutsche Bundesbank azon kötelezettségével kapcsolatban, hogy az euró-övezet pénznemeit ingyenesen vásárolja meg (a megtámadott határozat (55) preambulumbekzdése);

 - a Reisebank, a DVB, a GWK és a Landeszentralbank Hessen között 1997. augusztus 11-én tartott találkozóról szóló beszámoló (a megtámadott határozat (76)–(80) preambulumbekzdése);

 - a GWK és a DVB között 1997. szeptember 29-én lefolytatott telefonos megbeszélésről szóló beszámoló (a megtámadott határozat (81)–(83) preambulumbekzdése).
- 112 A felperesek e dokumentumok tartalmát és értelmezését nem vitatták. Ennek ellenére a felperesek azt állítják, hogy azok nem használhatók fel ellenük.
- 113 Ezzel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy e dokumentumok mindegyike az 1997. október 15-i találkozót megelőzően keletkezett, és ezért csupán annyiban relevánsak, hogy az állítólagos jogsértést megelőző körülményekre utaló jeleket képeznek.

- 114 Egyébiránt meg kell említeni, hogy ezek közül négy irat közvetlenül a GWK-tól származik, és ezért relevánsak lehetnek a GWK-nak az 1997. október 15-i találkozón betöltött kezdeményező szerepének megállapítása tekintetében. Azonban a GWK-n – és esetlegesen a Reisebankon – kívül az iratok nem tartalmaznak semmiféle elemet vagy felvilágosítást bankoknak az 1997. október 15-i találkozón fennállt szándékára nézve.
- 115 A Landeszentralbank Hessen-nek küldött 1997. július 25-i levél relevanciája arra korlátozódik, hogy az a fent már kifejtett bizonytalanság háttérében a bankok és a Deutsche Bundesbank közötti megbeszélések jellegét jelezze.
- 116 Ezek az iratok tehát – amelyek csupán a GWK kezdeményező szerepére vonatkoznak – nem tartalmaznak meggyőző jelzéseket arra nézve, hogy az 1997. október 15-i találkozón résztvevők árrögzítési megállapodást kötöttek-e vagy sem.

Az 1997. október 15-i találkozóval kapcsolatos közvetlen bizonyítékokról

- 117 Ugyan a Bizottság hangsúlyozta, hogy a jogsértés megállapítása több okirati bizonyítékon alapszik (a megtámadott határozat (62), (120), (126), (142) és (158) preambulumbekzdése), a megtámadott határozatból mégis az derül ki, hogy a pénzváltási szolgáltatások árának rögzítésére vonatkozó megállapodással kapcsolatosan csupán egy közvetlen bizonyíték áll rendelkezésre az 1997. október 15-i találkozón folytatott megbeszélések tartalmára vonatkozóan, ez pedig a GWK-beszámoló. A Bizottság úgy ítélte meg, hogy e beszámolót a közigazgatási eljárás során az 1997. október 15-i találkozó részt vett két másik résztvevő nyilatkozatai, valamint a bankok piaci magatartása – amely az árrögzítési megállapodás végrehajtásából eredt – alátámasztották. Ezért a bizonyítékok e három csoportját egyenként kell megvizsgálni, hogy ellenőrizhessük azok bizonyító jellegét.

– A GWK-beszámolóról

- 118 A felperesek vitatják a GWK-beszámoló bizonyító erejét. A Dresdner Bank és a HVB (T-54/02. OP. és T-56/02. OP. ügyek) az 1997. október 15-i találkozón részt vett személyek tanúvallomásait terjesztették elő, akik cáfolják, hogy azon szó lett volna bármilyen árrögzítésre vonatkozó megállapodásról.
- 119 A Bizottság fenntartja, hogy a GWK-beszámoló világosan bizonyítja, hogy a jelenlévő bankok az euró-övezet összes pénznemeinek tekintetében alkalmazandó egységes jutalék elvével kapcsolatos nézeteltérésük ellenére megegyeztek a nagyjából 3%-os jutalék elvéről. Az 1997 áprilisa és októbere között folytatott találkozók során a bankok a pénzváltási szolgáltatások árával kapcsolatos jövőbeli politikájukra vonatkozóan még bizonytalanok voltak. Az a pusztán tény, hogy egy nagyjából 3%-os díjazásról tárgyaltak, illetve egyeztek meg, nagymértékben csökkentette ezt a bizonytalanságot. Az ilyen jellegű megbeszélések az EK 81. cikk (1) bekezdésének értelmében a versenyt korlátozó célú megállapodásnak minősülnek.
- 120 A Bizottság úgy ítéli meg, hogy a jelen eljárás céljából beszerzett tanúvallomások bizonyító ereje kisebb, mint a tényállással egy időben keletkezett korabeli dokumentumoké, például a GWK-beszámolóé.
- 121 Az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy valamely irat bizonyító erejének megítélésakor elsősorban a benne foglalt információ valószínűségét kell vizsgálni. Különösen tehát az irat eredetét, készítésének körülményeit, címzettjét kell figyelembe venni, valamint hogy értelmes és hiteles-e (az Elsőfokú Bíróság T-25/95., T-26/95., T-30/95–T-32/95., T-34/95–T-39/95., T-42/95–T-46/95., T-48/95., T-50/95–T-65/95., T-68/95–T-71/95., T-87/95, T-88/95., T-103/95. és T-104/95. sz., Cimenteries CBR és társai kontra Bizottság ú.n. „Cement” ügyben 2000. március 15-én hozott ítéletének [EBHT 2000., II-491. o.] 1838. pontját).

- 122 A GWK-beszámoló azon részlete, amelyre a Bizottság támaszkodott, a következőképpen szól:

„A találkozón jelenlévő bankok kifejezték arra vonatkozó szándékukat, hogy a jelenleg az árrésből származó bevételüket felváltják a jutalékokból származó bevételekkel körülbelül 90%-os mértékig. A bankok szerint ez összesen egy körülbelül 3%-os jutalékot jelentene.”

- 123 Először is ez a szövegrészlet nem magyarázza meg, hogy az árák közzététele rendszerének megváltoztatása – amely a rejtett árák (árfolyamrés) kifejezett árákkal (jutalékok) való helyettesítéséből áll – hogyan érinti a bankoknak az említett szolgáltatásokból származó bevételét. Egyéb magyarázatok hiányában megállapíthatjuk, hogy az árák kétfajta kifejezési módja közötti választás nem gyakorol hatást ezen árák szintjére. Ezért szükséges a GWK-beszámoló azon szakaszának egészére utalni, amelyből a Bizottság által fontosnak tartott fenti részlet származik, azért, hogy annak terjedelmét megvizsgálhassuk.

- 124 A GWK-beszámoló olvasatából úgy tűnik, hogy az arra utal, hogy visszavonhatatlan átváltási árfolyamok 1999. január 1-jei hatályba lépését követően az árfolyamrés rendszere megszűnik. Ez a szakasz felveti azt a kérdést, hogy vajon a bankok az átmeneti időszak alatt továbbra is ki tudták volna-e számlázni a pénzváltási szolgáltatás díját az egyes valutákra meglévő speciális piaci jellegzetességek szerint, vagy az euró, mint számlapénz 1999. január 1-jei megjelenése egységes mértékű jutalék használatát vonja maga után minden résztvevő tagállam valutájára

vonatkozóan. Ez a szakasz tehát nem a jutalék összegének meghatározására vonatkozik, hanem arra, hogy egységes mértékű jutalékokat kell-e alkalmazni minden érintett korábbi nemzeti devizára, vagy annyi jutalékszintet kell megállapítani, ahány deviza van. A GWK-beszámolóból látszik, hogy ebben a kérdésben nem volt megállapodás a felek között.

125 Másodszor is a GWK-beszámoló e szakasza megjegyzi, hogy az 1997. október 15-i találkozó résztvevői egyetértettek abban, hogy ezt a rendszert az alkalmazott visszavonhatatlan átváltási árfolyamoktól különböző és kifejezett átváltási jutalék használatával kell felváltani (lásd a megtámadott határozat (88), (93) és (95) preambulumbekendését). E nyilatkozat alapján tehát nem lehet az árrögzítési megállapodás létezésére következtetni, mivel az árfolyamrész elhagyása nem a jelenlévő bankok szándékából következett, hanem a még folyamatban lévő jogszabályi változás nagyon valószínű eredménye, amelyet később a Bizottság 1998. április 23-i ajánlása pontosított.

126 Harmadszor is a GWK-beszámoló kiemelt részletében található, az „árrés” rendszerből származó „bevételek” 90%-ának fenntartására vonatkozó utalást nem lehet az 1997. október 15-i találkozó jogszabályi háttérétől elvonatkoztatva értelmezni.

127 E tekintetben megállapítható, hogy az átváltási árfolyam visszavonhatatlan rögzítésének következményeként megszűnt az árfolyamkockázat, amely az EMI 1997. április 23-i jelentése szerint (a megtámadott határozat (75) preambulumbekendése) a pénzváltási tevékenység költségeinek 5–10%-át tette ki. Az EMI úgy értékelte, hogy az átváltási árfolyam visszavonhatatlan rögzítése a pénzváltási tevékenység költségének – és ennek következtében az árának – 5–10%-os csökkenését vonhatja maga után.

- 128 Továbbá a 1997. május 15-i kerekasztal-találkozó során (lásd a fenti 101. pontot) a bankszektor képviselői hangsúlyozták, hogy az átmeneti időszakban „az árfolyamkockázat bizonyosan megszűnik – ami a költségeket körülbelül 20%-kal csökkenti –, de az egyéb kezelési költségek továbbra is fennmaradnak” (kerekasztal-találkozó az euróra való áttérés gyakorlati kérdéseiről: Összefoglalás és végkövetkeztetés”; a megtámadott határozat (41) preambulumbekzdésében említett adatok: lásd ugyancsak a Bizottság *„Report to the round table on the practical aspects of the changeover to the euro”* című jelentését, II/237/97., EN rev, 4.).
- 129 A GWK-beszámoló kiemelt részletét, amely a bankok bevételeinek 90%-os emelését helyezi kilátásba, úgy kell értelmezni, hogy az a pénzváltási költségeknek az árfolyamkockázat megszűnése miatti nagyjából 10%-os csökkenésére utal. A költségek ilyen csökkenésének vissza kellett tükröződnie az árak mértékében, amelynek a visszavonhatatlan átváltási árfolyamok hatályba lépése következtében ugyancsak nagyjából 10%-kal kellett csökkennie. Az áraknak az euro bevezetése következtében történő változásának becslése nem tekinthető a találkozón jelenlévő bankok szándékából eredőnek.
- 130 Negyedszer a GWK-beszámoló azon mondatát illetően, amely közvetlenül a 3% körüli mértékű jutalékra utal („A bankok véleménye szerint ez nagyjából 3%-os összesített jutalékot tenne ki”), igaz, hogy a jövőbeli rögzített ár a versenytárs vállalkozások találkozója során történő említése árrögzítési megállapodás létezésére enged következtetni. Ugyanakkor a jelen ügyben a felperesek azzal érvelnek, hogy ez a megjegyzés nem csak, hogy pontatlan, hanem ráadásul csupán a piaci helyzetről nyilvánosságra került, az EMI 1997. április 23-i jelentésében is említett információkat tükrözi.
- 131 Ugyan a GWK-beszámoló kiemelt része se nem világos, se nem egyértelmű, meg kell említeni – amint azt a megtámadott határozat (105) preambulumbekzdése teszi –,

hogy a beszámoló azt jelzi, hogy az a kilátás, hogy a Deutsche Bank ingyenesen nyújthat majd pénzváltási szolgáltatásokat, „sokkal nagyobb veszélyt jelentett, mint az, hogy a regionális központi bankok ingyenesen nyújtsanak ilyen szolgáltatásokat, mivel e bankok nem rendelkeznek megfelelő eszközökkel ilyen típusú szolgáltatások nyújtására”. A beszámoló szerint ez „alááshatja azt az álláspontot, amelyben a találkozó résztvevői megállapodtak, vagyis a nagyjából (a jelenlegi bevételek 90%-át kitevő) 3%-os jutalék kiszámlázását. A bizonyítékok összességének mérlegelése során figyelembe kell venni azt a tényt, hogy ez a részlet hitelt adhat a jutalékok mértékéről kötött megállapodással kapcsolatos elméletnek.

132 A GWK-beszámoló hitelességét illetően már előzőleg megjegyeztük, hogy nagymértékben eltúlozta a jelenlévő bankok piaci részesedését. A felperesek azt is hangsúlyozzák, hogy e beszámoló szerzője, mivel nem volt német ajkú, félreérthette a találkozóon elhangzott beszélgetések értelmét. Egyébiránt mivel a GWK kezdeményezte az 1997. október 15-i találkozót előkészítő lépéseket, e dokumentum szerzőjének személyes érdekében állhatott a tények szépítése annak érdekében, hogy főnökeinek az elvárásuknak megfelelő eredményt tudjon felmutatni. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a GWK egyik, 1997. október 20-i belső feljegyzése (a kifogásközlés 16. melléklete), egy, a GWK és a főbb holland bankok között 1997 májusában „az euró-övezet pénznemeire vonatkozó jövőbeli pénzváltási műveletekre vonatkozó díjszabásról” szóló megállapodás megkötéséről számol be. Az a megállapodás a pénzváltási jutalékokat 3,8%-ban rögzíti. Ez az összeg pedig megegyezik a GWK által az EMI-vel közölt mutatókkal (a megtámadott határozat (72) preambulumbekzdése), amelyeket aztán a Reisebank is megkapott az előzőekben hivatkozott 1997. május 5-i telefaxban. E körülmények felvetik a kérdést, hogy a GWK nem próbált-e Németországban is – a fenti belső feljegyzésben említett 1997 májusi hollandiai megállapodás példájára – árrögzítési megállapodást kezdeményezni.

133 Végül megállapítható, hogy a GWK-beszámoló kizárólag belső használatra készült, amelyről a felperesek a közigazgatási eljárásig semmilyen formában nem szereztek tudomást, és ezért nem állt módjukban a beszámoló tartalmától az 1997. október 15-i találkozóon felhozott témák értelmezése kétértelműségének veszélye miatt elhatárolódni.

134 Következésképpen meg kell állapítani, hogy a GWK-beszámoló – amely 3%-os jutalékra vonatkozó megállapodásra utal – legfeljebb olyan jelzésnek tekinthető, amely lehetővé teszi, hogy az 1997. október 15-i találkozón jelenlévő bankok szándékegységének fennállását feltételezzük. Mindemellett a fentiekben elemzett tényezőkre tekintettel ez a dokumentum jogilag nem elégséges e szándékegység fennállásának megállapításához.

– Az egyes bankok közigazgatási eljárás során tett nyilatkozatairól

135 A megtámadott határozat szerint a jutalék mértékéről szóló megbeszélés létezését – amit GWK-beszámoló tartalmaz – a Commerzbanknak és a Bayerisch Landesbanknak a szóbeli meghallgatás során tett nyilatkozatai megerősítették (a megtámadott határozat (96), (107) és (118)–(120) preambulumbekzdése). A megtámadott határozat 44. lábjegyzetében a Bizottság hivatkozik a Commerzbanknak, a HVB-nek és a VUW-nak, a West LB-nek és a Hamburgische Landesbanknak a kifogásközlésre adott válaszára is. A Bizottság ellentmondásában egyébiránt a Reisebank kifogásközlésre adott válaszára – amelyet a megtámadott határozat (68) preambulumbekzdésében említett – utalt.

136 Az utóbbi dokumentummal kapcsolatban az Elsőfokú Bíróság megállapítja, hogy a megtámadott határozat (68) preambulumbekzdése megjegyzi, hogy a Reisebank elismerte, hogy „nem volt tudomása olyan fontosabb változásokról, amelyek az euró-övezet pénznemeinek az átmeneti időszak során történő átváltási tevékenységeit érintenék”. Ez a nyilatkozat nem minősül az árrögzítéssel kapcsolatos szándékegységre vonatkozó nyilvánvaló jelnek .

137 Még ha úgy is tűnik, a szóban forgó bankok ki is jelentették például, hogy „bizonyos bankok egyes képviselői említettek 2 és 4% közötti számokat” (a megtámadott határozat (107) preambulumbekzdése), ezen nyilatkozatok egyike sem elegendő a

jutalék mértékének rögzítésére vonatkozó szándékegység létezésére vonatkozó elmélet megerősítéséhez. Az kétségtelenül igaz, hogy egy referenciasáv vagy egy célzott árszínvonal rögzítése képezhet jogellenes árrögzítési módot, mivel ilyen körülmények között az árak nem a piaci szereplők önálló döntéseiből, hanem e szereplők szándékegységéből erednek. Ugyanakkor a bemutatott számok („2% és 4% között”; „3% körül”; „2% és 6% között”; lásd a megtámadott határozat (107) preambulumbekzdését és a 44. lábjegyzetet) az EMI által is megállapított piaci árakat tükrözik – amint az korábban is kifejtésre került –, nagyon eltérők (az eltérés a háromszorosa is lehet a legkisebb értéknek), és ez pontatlansághoz vezet. Következésképpen e nyilatkozatok azt bizonyítják, hogy a találkozó során egyes bankok tudomást vettek a jutalékok szintjéről, ám ennek körülményei minden ésszerű kétségen felül nem engednek árai közös rögzítésére vonatkozó akarat-egységük létezésére következtetni.

A pénzváltási jutalékok összegére vonatkozó megállapodás végrehajtásával kapcsolatos megállapításokról

138 Miután a Bizottság kijelentette, hogy a megállapodás versenykorlátozó célú, és ezért nem szükséges annak hatásait bizonyítani, úgy vélte, hogy mindenesetre a résztvevők az 1997. október 15-i találkozó után az árazási gyakorlatukat hozzáigazították az állítólagos megállapodás feltételeihez. A megtámadott határozat (147) és (148) preambulumbekzdésében felsorolja a Dresdner Bank, a Commerzbank, a HVB, a VUW, a GWK és a Reisebank által alkalmazott díjak mértékét. Ezek a díjak 3% és 4,5% közöttiek, és egyes bankok ezen felül egy meghatározott összeget is felszámítanak.

139 A felperesek úgy vélik, hogy az átmeneti időszak alatt tapasztalt árak a megállapodás hiányát bizonyítják, amit a Bizottság vitat.

140 A díjak tényleges mértékének vizsgálatánál kell figyelembe venni, hogy a ténylegesen felszámított jutalékok egy arányos elemre és egy rögzített elemre oszthatók. Amennyiben a szóban forgó szolgáltatások nagy része 200 euro alatti összegekre vonatkozik – a kifogásközlés 70%-os arányt említ (lásd a kifogásközlés 9. pontját) –, az 5 vagy 10 német márka (DEM) közötti átalány jutalék vagy egy minimum összeg kiszámlázása jelentős hatással van a bank által ténylegesen kiszámlázott összegre, ha azt százalékosan is megadják. Ennélfogva a Bizottság nem korlátozhatta volna kizárólag a meghirdetett jutalék mértékére a vizsgálatait, mivel az a fogyasztóra kivetett költségeket csak részben tükrözi.

141 Az Elsőfokú Bíróság a pervezető intézkedések keretében felhívta a Bizottságot az 1997. október 15-i találkozón jelenlévő bankok által 1999-ben a 25, 50, 100 és 200 eurós mennyiségű pénzösszegek tekintetében alkalmazott jutalékok tényleges mértékére vonatkozó adatok táblázat formájában történő benyújtására. A Bizottság által vitára bocsátott táblázatból kiderül, hogy a jutalékok tényleges mértéke bankonként változó volt. Így például egy 20 eurós összeg átváltásáért felszámított tényleges jutalék mértéke 3% és 30% között változott, vagyis a legmagasabb összeg a legalacsonyabb összeg tízszerese is lehetett. Ez a különbség az átváltott összeg mennyiségével általában arányosan csökkent. Tehát egy 200 eurós összeg átváltásáért a tényleges jutalékok 2% és 4,5% között változtak, vagyis a legmagasabb összeg a legalacsonyabb összeg 2,25-szöröse volt. A felperesek nem vitatták ezen adatokat.

142 Meg kell állapítani, hogy a Bizottságnak a megtámadott határozat (147) és (148) preambulumbeközlésében megfogalmazott állítása, miszerint a felperesek áraitak 3 és 4,5% közötti sávon belül egymáshoz igazították, pontatlan adatokon alapult. A megtámadott határozat meghozatala idején a Bizottság rendelkezésére álló adatok nem támasztják alá azon állítást, hogy a felperesek – az állítólagos megállapodás végrehajtásának betudhatóan – az alkalmazott árakat egymáshoz igazították volna.

Végkövetkeztetés

- 143 Az átfogó mérlegelés értelmében e tényezőkből kiderül, hogy az 1997. október 15-i találkozó kezdeményezője azzal a szándékkal járhatott el, hogy a Deutsche Bundesbank és a Deutsche Bank által az átmeneti időszak alatt esetleg ingyenesen nyújtott pénzváltási szolgáltatásokból esetlegesen eredő verseny-nyomás növekedésének kettős veszélyére válaszul árrögzítési megállapodás megkötését kezdeményezze.
- 144 Ugyanakkor az 1997. október 15-i találkozóval kapcsolatos közvetlen bizonyítékok nem engednek minden ésszerű kétségen felül arra következtetni, hogy a jelenlévő bankok ilyen megállapodást kötöttek volna. Még ha a Bizottság által hivatkozott tényezők azt is bizonyítják, hogy a jelenlévő bankok a találkozó során a jutalékok hozzávetőleges mértékét megemlítették – amely végeredményben közismert volt –, e jelzések nem elégségesek a bizonyítottság megkövetelt mértékében azon elmélet alátámasztására, miszerint ezen áruk közös rögzítésére vonatkozóan szándékegyeség állt volna fenn.
- 145 E tekintetben különös figyelmet kell szentelnünk az abban az időszakban az euro bevezetésének igen különleges hátterével kapcsolatos jogszabályi- és technikai bizonytalanságoknak, valamint a bankszektor, a Bizottság, a monetáris hatóságok, valamint a fogyasztói szövetségek közötti számos megbeszélésnek. Ez a háttér nem teszi lehetővé, hogy elveszük a felperesek állításait, miszerint egyeztetéseik célja a jogszabályi változások e bankoknak az átmeneti időszak alatt folytatott pénzváltási tevékenységeire kiható következményeinek megállapítása, és adott esetben az volt, hogy figyelmeztessék a Deutsche Bundesbankot azokra a nehézségekre, amelyekkel e szektor szereplői a fenti változás miatt szembesülhetnek.
- 146 Ezen túlmenően az árrögzítésre vonatkozó megállapodás fennállásának elméletét gyengíti az a tény, hogy az 1997. október 15-i találkozón jelenlévő bankok a kizárólag

hitelintézetek által nyújtott pénzváltási szolgáltatásoknak nagyjából legfeljebb 17%-át képviselték.

- 147 Végül az átmeneti időszak alatt alkalmazott árakkal kapcsolatosan a Bizottság birtokába jutott adatok ellentmondanak annak a megállapításnak, miszerint az 1999-ben tapasztalt árak a megállapodás végrehajtásából erednek.
- 148 Ennél fogva meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem tudta jogilag megkövetelt módon bizonyítani, hogy az 1997. október 15-i találkozó során az átváltási jutalékok összegének rögzítése tekintetében szándékegység állt volna fenn.

D – Az átváltási jutalékok számlázási módszereire vonatkozó megállapodásról

- 149 Az átváltási jutalékok számlázási módszereire vonatkozó megállapodással kapcsolatos jogsértésről szóló részt a megtámadott határozat (95), (96), (114), (115), (132) és (184) preambulumbekkezdése tartalmazza, amelyben a Bizottság elemzése nagy részét a jutalékok összege rögzítésének kérdésének szentelte. A kizárólag arányos díjazás elvéről szóló megállapodás létezésére vonatkozó bizonyítékokat illetően (a megtámadott határozat (95) preambulumbekkezdése) a Bizottság különösen azt állapította meg, hogy:

„Ami a pénzváltási tevékenységet illeti, a [Commerzbank] beszámolója megállapítja, hogy az euró-övezet valutáit illetően a rögzített átváltási árfolyam használatáról (vagyis arról, hogy nem alkalmaznak vételi és eladási árfolyamokat) olyan megállapodás született, miszerint a költségek százalékos formában kifejezett jutalékként kerülnek kiszámításra. Az e valuták átváltására vonatkozó számítási módszert minden bank egyénileg állapítja meg [...]

Ami a pénzváltási tevékenység árfolyamának/árának a GMU 3a. szakasza idejére ([Gazdasági és Monetáris Unió] 1999. január 1-jétől 2002. január 1-jéig) történő rögzítését illeti, a résztvevők az alábbi pontokban állapodtak meg:

1) Magánszemélyeknek nyújtott szolgáltatások

[...]

- A költségek/jutalékok az átváltott összeg százalékában kerülnek kiszámításra.

[...]”

150 A megtámadott határozat szerint a Commerzbank és a GWK beszámolója „megegyezik a tekintetben, hogy az ügyfeleknek számlázandó költségek százalékos formában kerülnek megállapításra” (a megtámadott határozat (96) preambulumbekzdése). Ezeket az elemeket lényegében a megtámadott határozat (106) preambulumbekzdése megismétli. Egyébiránt a Bizottság a megtámadott határozat (114)–(116) preambulumbekzdésében a felek érveléseire a következőképpen válaszolt:

„A költségek átlátható és kifejezett kihirdetése egyáltalán nem kívánja meg az árak, a költségek vagy egyéb szolgáltatások számlázására vonatkozó módszerek szabványosítását a bankszektorban. Minden egyes banknak önállóan kell meghatároznia a

költségekre vonatkozó kereskedelmi politikáját. Amennyiben az egyes bankok kiszámlázzák a költségeket a fogyasztónak, az ezzel kapcsolatos politikát – ideértve a számlázás módszereit – önállóan kell meghatározniuk.

Nem volt sem természetes, sem logikus, hogy minden bank egyedileg alakítsa át az árfolyamrésen alapuló rendszert egy százalékos formában kifejezett jutalékos rendszerré. Valójában úgy tűnt, hogy a Deutsche Bank kezdetben ingyenes szolgáltatásnyújtást fontolgatott. Mindenesetre a kérdés nem az, hogy gazdaságilag melyek lehetnek vagy nem lehetnek a legracionálisabb költségszámlázási módszerek, hanem az, hogy a bankok megállapodtak-e ezekről a módszerekről. Mindenesetre a kérdés nem az, hogy gazdaságilag melyek lehetnek, vagy nem lehetnek a legracionálisabb költségszámlázási módszerek, hanem az, hogy a bankok megállapodtak-e ezekről a módszerekről.

A jelen ügyben a bankok kifejezetten megállapodtak a 3%-os összesített jutalék alkalmazásáról annak érdekében, hogy az árfolyamrés 1999. január 1-jei eltörlését követően kiesett bevételek 90%-át be tudják szedni.”

1. A felek érvei

- 151 A felperesek cáfolják a jutalékok százalékos formában történő kifejezésére vonatkozó megállapodás létezését. Érveik két csoportba sorolhatók. Egyfelől úgy vélik, hogy a Bizottság által felhozott bizonyítékok nem elegendőek. Másfelől egy másik magyarázattal szolgálnak: az 1997. október 15-i találkozó során az összes bank elismerte, hogy a visszavonhatatlan átváltási árfolyamok hatályba lépése az átváltásnál az árfolyamrésnek a jutalékok kifejezett kihirdetésével való felváltása fogja követni. A találkozón tehát nem az EK 81. cikk (1) bekezdése értelmében vett megállapodásról volt szó, hanem a jogszabályi változások megbeszéléséről.

- 152 A Bizottság fenntartja, hogy számlázási módszerekre vonatkozó megállapodás megállapítása a Commerzbank-beszámolón alapul, amelynek tartalma különösen egyértelmű: „a költség/jutalék az átváltott érték százalékában lesznek kifejezve” és „külön-külön kerülnek felszámításra”. Ezt a nyilatkozatot a GWK-beszámoló megerősíti, miszerint a jutalékokat „az átváltott érték százalékában” kell kiszámítani.
- 153 A Bizottság kijelenti továbbá, hogy a megtámadott határozat a GWK által az 1997. október 15-i találkozót megelőzően készült beszámolóra támaszkodik. Az előzőekben hivatkozott GWK által készített dokumentumokon kívül a Bizottság a Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale által a kifogásközlésre adott válaszokra hivatkozik (a megtámadott határozat (113) preambulumbekzdése).
- 154 A felperesek ellenzik az utóbbi iratok velük szemben terhelő dokumentumként való felhasználását, mivel a Bizottság megtagadta tőlük az azokba való betekintést.

2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja

- 155 Azon dokumentumoknak a felperesekkel szemben való felhasználásával kapcsolatos kifogás tekintetében, amelyekre nézve a Bizottság a felpereseket nem hallgatta meg, az Elsőfokú Bíróság emlékeztet arra, hogy védelemhez való jog tiszteletben tartása megköveteli, hogy az érintett vállalkozásnak lehetősége legyen kifejtetni álláspontját a Bizottság által állított tényállás, kifogások és körülmények valóságáról és jelentőségéről (Bíróság 85/76. sz., Hoffmann-La Roche kontra Bizottság ügyben 1979. február 13-án hozott ítéletének [EBHT 1979., 461. o.] 11. pontja, valamint a 43/82. és 63/82. sz., VBVB et VBBB kontra Bizottság ügyben 1984. január 17-én hozott ítéletének [EBHT 1984., 19. o.] 25. pontja).

- 156 A kifogásközlésnek tartalmaznia kell a kifogások megfelelően egyértelműen megfogalmazott, akár összefoglaló jellegű leírását, hogy lehetővé tegye az érdekeltek számára azt, hogy ténylegesen megismerhessék azokat a magatartásokat, amelyeket a Bizottság részükről kifogásol. A kifogásközlés ugyanis csak ennek a követelménynek a teljesítésével láthatja el a közösségi rendeletekben előírt azon feladatát, hogy a vállalkozások és vállalkozások társulásai megismerjenek minden tényezőt, amely megfelelő védekezésükhöz szükséges, még a Bizottság végső határozatának meghozatala előtt (a Bíróság C-89/85., C-104/85., C-114/85., C-116/85., C-117/85. és C-125/85–C-129/85. sz., Ahlström Osakeyhtiö és társai kontra Bizottság ügyben mars 1993. március 31-én hozott ítéletének [EBHT 1993., I-1307. o.] 42. pontja).
- 157 Elviekben csupán azok a dokumentumok minősülnek elfogadható bizonyítéknak, amelyekre a kifogásközlés hivatkozik, illetve amelyeket megemlít (az Elsőfokú Bíróság T-11/89. sz., Shell kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-757. o.] 55. pontja, és T-13/89. sz., ICI kontra Bizottság ügyben 1992. március 10-én hozott ítéletének [EBHT 1992., II-1021. o.] 34. pontja; lásd még e tekintetben a Bíróság C-62/86. sz., AKZO kontra Bizottság ügyben 1991. július 3-án hozott ítéletének [EBHT 1991., I-3359. o.] 21. pontját).
- 158 Valamely irat csak akkor minősül terhelő dokumentumnak, amennyiben azt a Bizottság valamely vállalkozás által elkövetett jogsértés elkövetésének megállapításának alátámasztására használja fel. Annak megállapításához, hogy e vállalkozások védelemhez való jogát megsértették, nem elégséges, hogy a kérdéses vállalkozás bizonyítsa, hogy a közigazgatási eljárás során a megtámadott határozat valamely részében felhasznált dokumentummal kapcsolatban nem fejthette ki véleményét. Azt kell bizonyítania, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban e dokumentumot azon jogsértés bizonyítékaként használta fel, amelyben a vállalkozás részt vett.
- 159 A jelen ügyben a Bizottság megjegyezte, hogy a Landesbank Hessen Thüringen Girozentrale a kifogásközlésre adott válaszában elismerte, hogy „az 1997. október

15-i találkozón a költségek átmeneti időszak során történő számlázásának módszereire vonatkozó megállapodást kötött” (a megtámadott határozat (113) preambulumbekzdése). Annak ellenére, hogy ez az állítólagos vallomás a „A felek tények értelmezésére vonatkozó érvelései” című szakaszban található, meg kell állapítani, hogy a Bizottság a megtámadott határozatban e nyilatkozatot terhelő dokumentumként használta fel, és mint ilyet említette beadványaiban is.

- 160 A Bizottság az Elsőfokú Bíróság írásbeli kérdéseire adott válaszában elismerte, hogy egyik felperes sem tekinthetett bele a kifogásközlés többi címzettjének válaszaiba. Ebből következően a Bizottság megsértette a felperesek védelemhez való jogát azzal, hogy olyan iratokra támaszkodott, amelyekbe az utóbbiaknak a közigazgatási eljárás során nem volt betekintésük. Ezért a hivatkozott dokumentumok nem használhatók fel bizonyítékként (az Elsőfokú Bíróság T-191/98. és T-212/98–T-214/98. sz., Atlantic Container Line kontra Bizottság ügyben 2003. szeptember 30-án hozott ítéletének [EBHT 2003., II-3275. o.] 338. pontja; lásd még e tekintetben a Bíróság 107/82. sz., AEG kontra Bizottság ügyben 1983. október 25-én hozott ítéletének [EBHT 1983., 3151. o.] 24-30. pontját, valamint az előzőekben hivatkozott Cement-ítélet 382. pontját).
- 161 A Bizottság által hivatkozott egyéb bizonyítékokkal kapcsolatosan meg kell állapítani, hogy az előzőekben az árrögzítésre vonatkozó megállapodással kapcsolatos megállapítások elemzése során azokat már megvizsgáltuk. E dokumentumok csupán közvetetten relevánsak az 1997. október 15-i találkozó során folytatott megbeszélések tartalmának megállapítása tekintetében. Mindezen dokumentumok a találkozót megelőző idősakra vonatkoznak, és legfeljebb arra szolgálnak, hogy a GWK kezdeményező szerepét megállapíthassuk. Ezen iratok nem elégségesek a felperesek és a GWK nyilvánvalóan versenyellenes célú megállapodás kötésére vonatkozó akarategységének bizonyításhoz.
- 162 A számlázási módszerekre vonatkozó megállapodással kapcsolatos közvetlen bizonyítékokra vonatkozóan meg kell állapítani, hogy a jelen ügyeknek az euro bevezetésével kapcsolatos sajátos körülményeire tekintettel a GWK és a Commerzbank beszámolóinak Bizottság általi értelmezése komoly kétségeket támaszt.

163 A jutalékok számlázásának módszereire vonatkozó megállapodás létezése szorosan kapcsolódik az árrögzítési megállapodásához, illetve annak kiegészítő részét képezi. Mivel az Elsőfokú Bíróság úgy ítélte meg, hogy a Bizottság nem bizonyította jogilag megkövetelt módon az árrögzítési megállapodás létezését, a jutalékok számlázásának módszereire vonatkozó állítólagos megállapodással kapcsolatos megállapítások és értékelések még kevésbé állják meg helyüket.

164 Mivel a megtámadott határozat a százalékban meghatározott kifejezett jutalékok alkalmazásával kapcsolatos szándékegység megállapításán alapul, emlékeztetnünk kell arra, hogy az 1997. október 15-i találkozón jelenlévő bankoktól távol állt az abban az időszakban hatályban lévő a rejtett jutalékok rendszerének megszüntetése. A kifejezett jutalékok elfogadása az euro bevezetésével kapcsolatos keretszabályozásból ered. Következésképpen a Bizottságnak a Commerzbank-beszámolóban szereplő – a visszavonhatatlan átváltási árfolyam alkalmazásáról, és a az árfolyamrés rendszerének ezzel összefüggésben történő megszűnéséről szóló bankok közötti „egyezség” – megjegyzést nem kellett volna szó szerint értelmeznie (lásd különösen a megtámadott határozat (95) és (106) preambulumbekendését). Ezt a szövegrészt éppen ellenkezőleg úgy kell értelmezni, mint az euro bevezetését szabályozó jogszabályi rendelkezések által bevezetett változás – amelyet később a Bizottság 1998. április 23-i ajánlása pontosított – tudomásul vételének közös kifejezését.

165 Ezen túlmenően az átváltott összeggel szigorúan arányos jutalékrendszerre vonatkozó megállapodás létezésének ellentmondanak a megtámadott határozatban foglalt azon megállapítások, miszerint számos bank vegyes rendszert alkalmazott, amely egy rögzített és egy arányos elemből állt (a megtámadott határozat (147) preambulumbekendése). A Bizottság rendelkezésére álló adatok tehát azt mutatják, hogy a felperesek az átmeneti időszak alatt különböző jutalékrendszereket alkalmaztak; egyesek kizárólag arányos jutalékokat használtak, mások viszont egészen ezen időszak végéig fenntartották a vegyes rendszert.

- 166 Ennél fogva meg kell állapítani, hogy a Bizottság nem tudta jogilag megkövetelt módon bizonyítani az 1997. október 15-i találkozó során az a jutalékok számlázási módszereire vonatkozó megállapodásra vonatkozó szándékegységet bizonyító tények fennállását.

E – Általános végkövetkeztetés

- 167 A Bizottság nem tudta jogilag megkövetelt módon bizonyítani sem az átmeneti időszakban az euró-övezet valutái átváltási árára, sem az árak számlázási módszereinek rögzítésére vonatkozó megállapodás létezését. Ebből következik, hogy a Bizottság által tett ténymegállapítások pontatlanságával és a terhelő bizonyítékok bizonyító erejének hiányával kapcsolatos jogalapok megalapozottak.
- 168 A fentiekre tekintettel a keresetek kontradiktórius eljárásban történt felülvizsgálata nem vezet a mulasztási eljárás során hozott ítéletek módosításához. Ennél fogva az ellentmondást az egyéb jogalapok vizsgálatának szükségessége nélkül el kell utasítani.

A költségekről

- 169 Az eljárási szabályzat 87. cikkének 2. §-a alapján az Elsőfokú Bíróság a pervesztes felet kötelezi a költségek viselésére, ha a pernyertes fél ezt kérte. Mivel a Bizottság pervesztes lett, kötelezni kell a költségek viselésére.

A fenti indokok alapján,

AZ ELSŐFOKÚ BÍRÓSÁG (negyedik tanács)

a következőképpen határozott:

- 1) Az Elsőfokú Bíróság az ellentmondást elutasítja.**
- 2) Az Elsőfokú Bíróság kötelezi a Bizottságot a költségek viselésére.**

Legal

Lindh

Vadapalas

Kihirdetve Luxembourgban, a 2006. szeptember 27-i nyilvános ülésen.

E. Coulon

hivatalvezető

H. Legal

elnök

Tartalomjegyzék

Az eljárás előzményei	II - 3574
Eljárás	II - 3579
A felek kérelmei	II - 3581
A jogkérdésről	II - 3583
I – Az ellentmondás alapján indult eljárásról	II - 3583
II – A kereset jogalapjainak összefoglaló leírása	II - 3585
III – A versenyellenes megállapodás létezéséről	II - 3587
A – Előzetes észrevételek	II - 3587
B – A bizonyítási eljárásról és a bírósági felülvizsgálat terjedelméről	II - 3588
C – Az átváltási jutalékok összegére vonatkozó megállapodásról	II - 3591
1. A felek érvei	II - 3591
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3593
a) A megtámadott határozat értelmezéséről és a pénzváltási szolgáltatások ingyenessége kizárásának elvére vonatkozó megállapodás létezéséről	II - 3593
b) Az átváltási jutalék összegére vonatkozó megállapodás bizonyítékairól	II - 3595
Az 1997. október 15-i találkozó hátterére vonatkozó bizonyítékok.	II - 3596
– Az 1997. október 15-i találkozón részt vett bankok piaci részesedése	II - 3596
– A jogszabályi bizonytalanságokról	II - 3599
– Az 1997. október 15-i találkozó előkészületi megbeszéléseiről	II - 3604
	II - 3625

Az 1997. október 15-i találkozóval kapcsolatos közvetlen bizonyítékokról	II - 3606
– A GWK-beszámolóról	II - 3607
– Az egyes bankok közigazgatási eljárás során tett nyilatkozatairól	II - 3612
A pénzváltási jutalékok összegére vonatkozó megállapodás végrehajtásával kapcsolatos megállapításokról	II - 3613
Végkövetkeztetés	II - 3615
D – Az átváltási jutalékok számlázási módszereire vonatkozó megállapodásról	II - 3616
1. A felek érvei	II - 3618
2. Az Elsőfokú Bíróság álláspontja	II - 3619
E – Általános végkövetkeztetés	II - 3623
A költségekről	II - 3623